

Turkish Studies

Comperative Religious Studies

Volume 13/25, Fall 2018, p. 335-358

DOI: 10.7827/TurkishStudies.14546

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: Kasım 2018

Accepted/Kabul: Aralık 2018

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Mesut KAYA - Dr. Öğr. Üyesi Hakan UĞUR - Dr. Öğr. Üyesi Recep KOYUNCU

This article was checked by iThenticate.

PEYGAMBER KISSALARI ÖZELİNDE TEFSİRLERDE MAHREMİYET

*Ayşe Betül ORUÇ**

ÖZET

İnsanlar arası ilişkilerin bilimsel buluşlarla, sosyal ve kültürel akımlarla sürekli geliştiği günler yaşıyoruz. Bu gelişmeler neticesinde insana dair birçok konu tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle sınırların geçirgenliğinin artması, öteden beri insanı diğerlerinden ayıran ve özel kılan sınırların yeniden gözden geçirilmesine yol açmıştır. Bu anlamda insanın özel alanları ve mahremiyetleri gündeme gelmektedir.

Mahremiyet, toplumsal alanda var olmanın bir unsuru olarak, İslam dininin değer verdiği konulardan biridir. İslam dininin yüce kitabı Kur'an, mahremiyet alanının insanın doğuştan getirdiği bir özellik olduğunu belirtir. Ayrıca Kur'an, muhatabı olan insanın, belli kurallar ve prensipler çerçevesinde toplum içinde yaşamasını istemektedir. Bu kurallara insanın uyması emredilmekte ve bu uyumdan dolayı belli mükâfatlar yahut cezalar gündeme getirilmektedir. Aslında mahremiyet denilen özel alanın belirlenmesi ve korunması farklı açılardan bir gerekliliktir. Zira bu konu bir yönüyle bireyin toplum içinde saygın bir duruşla yer almasına olanak sağlarken diğer yönüyle ailenin varlığını sağlam temeller üzerinde sürdürebilmesini sağlamaktadır. Bu hassas ve dengeli yapı, elbette ayetlerde de konu edinilmiş ve mahremiyet alanının korunmasına yönelik ilkeler ortaya konulmuştur.

Kur'an ayetleri, insanların dünya ve ahiret saadetine ulaşması yolunda bazı örnek şahsiyetlerden söz etmektedir. Bunlar içerisinde özellikle peygamber olarak seçilmiş şahısların dikkate değer bir örnekliliği söz konusudur. Önceki peygamberlerin hayatları bu anlamda pek çok konuda referans alınabilecek prensiplere sahiptir. Bu çalışma, bize örnek olarak gösterilen peygamberlerin kıssalarını mahremiyet perspektifinden okumayı hedeflemektedir. Hz. Peygamber'den önce

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, E-posta: aboruc@konya.edu.tr

vahye muhatap olmuş peygamberlerden bahseden ayetlerin işaret ettiği mahremiyet konuları, ilgili ayetler eşliğinde sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, tefsir, kıssa, mahremiyet, ahlak.

PRIVACY IN THE TAFSIR SPECIFIC TO THE PROPHET PARABLES

ABSTRACT

We live in the time that human relations constantly evolve with scientific discoveries, social and cultural currents. As a result of these developments, many issues related to human beings began discussed. Especially the increase of the permeability of the boundaries has led to a reconsideration of the boundaries that have made people special and different from others. In this sense, special areas and privacy of people become a current issue.

Privacy, as an element of social existence, is one of the subjects of the religion of Islam. Qur'an, the supreme book of Islam, states that the domain of privacy is a trait that the human being bring. In addition, the Qur'an wants the person who is the interlocutor to live within the society in accordance with certain rules and principles. These rules are ordered to be obeyed and certain rewards or fines are mentioned due to this adaptation. In fact, the identification and protection of the private space called privacy is a necessity in different respects. In this respect, this issue enables the individual to take place in the society with a respectable stance, while in the other aspect enables the family to maintain its existence on solid foundations. This precision and balanced structure is also the subject of verses and principles for the protection of privacy are expressed for sure.

Qur'an verses refer to some exemplary personalities in the way of achieving the happiness of the world and the afterlife. Among these, there is a remarkable example of the individuals chosen as prophets. The lives of previous prophets have principles that can be taken as reference in many aspects. This study aims to read the stories of the prophets shown as an example from the perspective of privacy. The privacy issues which were indicated by the verses mentioning prophets get revelation before Prophet Mohammed will present by the relevant verses.

STRUCTURED ABSTRACT

Privacy refers to a private area that belongs to the person and is protected from other people. Allah is who created the body given to us. This body is a blessing like other beings that are served to human beings. It is evident that Almighty Allah, the real owner of the blessing, will be the main authority for the protection of this blessing. Then, the create of an asset knows better how to protect it. In addition, the fact that any human beings make these boundaries a decisive factor can lead to a chaos in which social belonging cannot be identified.

Man himself is primarily responsible for the protection of the body entrusted to human beings and all the features of the human being in the eyes of Islam. On the other hand, in terms of other people's body and the characteristics they have, one needs to act with the same precision. Just as there is a prohibition on a de facto attack or killing against people, aggressive behaviours against people's bodies and spaces that disregard their private sphere are a crime and require punishment.

The Qur'an mentions the life of many prophets. The verses that offer cross-section of their lives command us to look at these events and take a sample from them. When we read the lives of prophets who lived before the Prophet in the context of privacy, it is seen that common principles were maintained. In this respect, it is possible to address the privacy principles shown by the secrets in the form of certain titles.

First of all, it must be known that the desire for veil is a characteristic brought from the creation of man. Almighty Allah declares that "*there is no hunger, nudity, thirst and sunshine* (Ta-Ha 20/ 118, 119)" after putting Adam and his wife in heaven. These are the basic needs of life. The fact that the human body is not covered is kept the same as its hunger and thirst. Human beings cannot live hungry and thirsty and exist humanely if they stay away from a cover that will protect their body. This message is given.

Another point that shows that man's veiling wish is a necessity of nature is realized after Adam and his wife tasted the tree that they have been forbidden. When Adam and his wife committed the offense which Allah forbade them, their shameful limbs appeared. Thereupon, they immediately tried to cover up with the leaves of heaven. The experience of the first human and his spouse reveals that the privacy of the private parts is an inherent necessity. Hence, the main source of the desire for veil in human is creation and the feeling of shame based on creation. The feeling of shame in human comes from birth.

Qur'an verses (El-Maaida 5/ 27-31), which refers to what happened between the two sons of Prophet Adam, mention that the brother, who was a murderer, was stunned and unaware of what to do with the corpse of the other. It is understood that Allah sent the crows to teach him what he had to do and he buried the brother he had killed. First of all, a murder was committed there. However, both killing and injurious behaviours were prohibited at the point of the protection of body privacy. Even after the death of a person as he was alive, his body was preserved and respected. It is also important to prevent the same of the body after death.

Human has a number of features and needs that he possesses in his creation. These features and needs are taken into consideration by Islam; it is provided to be fulfilled within the framework of legitimate measures and determined principles. Therefore, the legitimate marriage formed by a man and woman in Islam is important and valuable both in order to satisfy the necessity of the human being and to ensure the continuity of the generation in the social sense. Any other draw is considered contrary to human nature and the principles set by Islam. These acts are considered moral degeneration.

In the Qur'an, it is mentioned about the people of Prophet Lut, who had a great deviation from the legitimate path of marriage and were consequently subjected to divine punishment. This society left aside the family life of women and men; genders tend to associate with each other. This orientation contradicts the principles of human creation. At the same time, it also threatens the existence of family institution at the centre of social life. The Qur'an mentions the destruction of the society in which this moral corruption took place.

In fact, it is important to protect the characteristics of one's own gender in the prevention of moral corruption in society. In this respect, the Qur'an mentions "the claim of devil to change what Allah created" (See. An-Nisaa' 4/ 118, 119). It is necessary to protect the human being from which it was created and behave according to the necessity of creation. Therefore, every kind of orientation that is considered to be contrary to the philosophy is changing the creation; it opens the door to a moral corruption.

The prophets mentioned in the Qur'an are exemplary to human beings. One of the examples shown here is their sensitivity in protecting privacy areas. The prophets in the Qur'an provide important examples of the chaste stance of both sex figures. The chaste state of both sides is mentioned in the chaste state of both sides in Prophet Moses' dialogue with the girls waiting to graze their animals. Both Prophet Moses and the women were careful to protect their privacy. On the other hand, both sides don't refrain from the communication between men and women in social life. One of the prophets who are exemplary in the Qur'an is Prophet Joseph in terms of privacy and modesty. Prophet Joseph avoided any rudeness offered to him and even run the risk of going to prison. The chaste life of Mary, who was excessively sensitive about saving her honour, is also remarkable. The words she said to the angel who brought the news of a son granted by Allah are important for the sensitivity of a woman trying to protect her privacy. Each of these examples shows that the subject of privacy is the aspect of both sexes. Privacy is not limited to a particular gender; it is an issue that should be considered as a requirement of the respectable position of man.

Some statements in the tafsirs related to the prophets of David and Suleiman bring about some controversy in the context of privacy.

In the commentary of Qur'an verses (See. Saad 38/ 21-25), which speaks of Prophet David's repentance, the reasons of this repentance are emphasized. Accordingly, the issue is related to the emotional feeling that Prophet David had for a woman. Prophet David repented for what he did because that affection led to the events which would not be suitable for a prophet. David's repentance is mentioned in the Qur'an but the reasons for repentance are not emphasized. The verses in the context of the subject mention only of the judgement of Prophet David among the two defendants. In addition, another verse of Qur'an (See. Al-Ambiyaa 21/ 78, 79) is the subject of Prophet David's judgment. Therefore, it is possible to understand the verses that David was warned of being careful while judging between defendants

The verses on what happened between Prophet Suleiman and the Queen of Sheba (See. An-Naml 27/ 22-45) refer to a glass-built kiosk and water flowing beneath it. The Queen of Sheba, who didn't notice the

glass on the floor, wanted to gather her skirt. It is mentioned in some narratives in tafsirs that Suleiman prepared such a mechanism in order to examine a claim about the Queen of Sheba. The Qur'anic verses on the subject analyse the subject from a screen without reducing it to the body of a woman. The Queen of Shaba, a prominent president of the period, is made smaller by Suleiman who believed in Allah, amazed by the dominion of Allah to his servant and bowed to Almighty Allah, the real owner of all of them. The aforementioned apparatus was to reveal the greatness of the reign of Suleiman and insignificance of the Queen. This was done to prove the unity and prophethood. Therefore, the issues mentioned in the nature of the verses don't correspond with the message given by the verse, but also contradicts the sensitivity relating to privacy area presented in the entire Qur'an.

Keywords: Qur'an, tafsir, parable, privacy, ethic.

GİRİŞ

Mahrem sözlük anlamı olarak evlenilmesi yasaklanan kişileri ifade etmektedir. “Hurmet” ise yapılması helal olmayan şey için kullanılmaktadır. Savaşmanın yasaklandığı aylar için kullanılan “haram aylar” kelimesi aynı kökten gelmektedir (Halil b. Ahmed, 2003: I/ 308; Cevherî, 1984: V/ 1896). İhrama girme ifadesi de aynı anlam ağına sahiptir. Bu ifade, ihramlı haldeyken avlanma ve hanımlarla münasebet gibi hususların yasaklanması sebebiyle kullanılmaktadır. Sahip oldukları özel konumdan dolayı, Mekke ve Medine'ye de el-Harameyn” denilmektedir (İbn Fâris, t.y.: II/ 45) ki bu adlandırma da mahrem kelimesinin özel bölge anlamını öne çıkarmaktadır.¹

Aslında mahremiyet Allah Teâlâ'nın insanın özel hayatıyla beraber başkalarıyla kuracağı ilişkilerde taraflara yüklediği hak ve sorumlulukları kapsamakta; “başkalarının ulaşmasına sınır koyduğu bir hak”ı ifade etmektedir (Güllük, 2014: 106). Bu açıdan mahremiyet, ilk insanla birlikte gündeme gelen ve insanlığın temel meselelerinden biri olmuş bir alanı karşılamaktadır.

Mahremiyetin kişinin korunmuş özel alanı, olduğu açıktır. Peki, bu özel alanın sınırlarını belirleyici olan kimdir? Bu konuda belirleyici olanın kişinin bizzat kendisi olduğunu belirtenler, insan dokunulmazlığının kaynağının insanın kendisi olduğu fikrinden hareket etmektedir (Bk. Şahin, 2016: 158). Esasında konunun insana indirgenen bir yaklaşımla ele alınması ve dinin etkin rolünün göz ardı edilmesi, göreceli durumdan kaynaklı bir kaosa yol açacaktır. Bu durum insanın Yaratıcı karşısındaki sorumluluğuna da uygun düşmemektedir (Bk. Şentürk, 2016: 102, 103). Oysa din nazarında, kanun koyucu olan Yaratıcı'nın belli ilkeler belirleyerek bu ilkeler çerçevesinde kişiye dair bazı hususiyetlerin korunmasını emrettiği, korunma konusunda da insanı sorumlu tuttuğu görülmektedir.

İnsanın hizmetine verilen diğer varlıklar gibi bu beden de bir nimettir. Beden, Allah'ın bahşettiği bir emanet olarak değerlendirildiğinde emanetin asıl sahibinin onun korunması konusunda da yetkili olacağı açıktır (Güllük, 2014: 107). Elbette her insanın hassasiyet seviyesi birbirinden farklı olabilir ve bu durum, kişinin kendi karakteriyle yoğrulan bir sonucu ifade eder. Ancak, ortak yaşam alanı içerisinde, bir toplumun üyeleri olarak kişilerin dokunulmaz alanlarının ortak zeminde halledilmesi, belirli ilkeler çerçevesinde konunun netleştirilmesi zarureti de göz ardı edilemez. Bu noktada mahremiyet alanlarını belirleme konusunda Yüce Allah'ın belirlediği kuralların temel alınması gerekmektedir. Aynı zamanda mahremiyetin din ve kültür alanının ortaklığında biçimlendiği de unutulmamalıdır (Diler, 2014: 95). Bu açıdan dinen ortaya konan sabiteler kadar kültürel farklılıktan kaynaklanan değişik algıların da var olduğu açıktır (Kılıç, 2018: 77, 78).

¹ Mahrem kelimesi ile anlamdaşlarının kavramsal anlamları ve Kur'an'daki kullanım şekilleriyle ilgili bk. Fettahoğlu, 2016: 269.

İnsana verilen bir emanet olarak değerlendirilen bedeninin ve insanın sahip olduğu bütün özelliklerin korunması konusunda insanın kendisi öncelikle sorumludur. “Bedeninin de senin üzerinde hakkı vardır (Buhârî, Savm 51; Müslim, Sıyâm 182).” buyuran Allah Resulü, hayatı boyunca bedeniyle barışık ve onun hakkını gözetken bir davranış modeli sunmuştur (Martı, 2009: 13). Diğer yandan başka insanların bedeni ve sahip oldukları özellikler açısından da insanın aynı hassasiyetle hareket etmesi elzemdir. Nasıl ki insanlara yönelik fiili bir saldırı yahut öldürmeyi kasteden bir davranış yasaklanmışsa insanların bedenlerine ve mekânlarına yönelik, özel alanları hiçe sayan saldırgan davranışlar da bir suçtur ve ceza-yı gerektirir.

Kur’an ayetleri ile Allah Resulü’nün sünneti, mahremiyet konusunda toplumu bilinçlendirici önemli davranış modellerini bizlere sunmaktadır. Allah’ın elbiseyi indirmesi (Nahl 16/ 81), belirlenmiş belli gruplar dışında mahremiyetin korunması ve bu konuda kadın ve erkeğin ayırt edilmemesi (Nûr 24/ 30, 31), insanlardaki örtünme isteğine ve gerekliliğine yönelik önemli birer atıftır. Evlere girerken kapılardan (Bakara 2/189) ve izin isteyerek girme (Nûr 24/ 27); aynı evin içerisinde özel odalara girerken zamanı gözetme ve izin isteme (Nûr 24/ 58, 59), kapıyı üç defa çalma, kendini tanıtmama, başkasının evini gözetlememe (Tirmîzî, Salât 148), başkalarının gizli konuşmalarını dinlememe (Buhârî, Rûyâ 45) gibi prensiplerin ısrarla vurgulanması, toplum içinde mahremiyet alanına saygı konusunda bir bilinç oluşturmaya yönelik çabalar olarak değerlendirilebilir.

Veda hutbesindeki “Ey insanlar bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay, bu şehriniz (Mekke) nasıl mukaddes bir şehir ise canlarınız ve ırzlarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzdten korunmuştur.” (Buhârî, ‘İlm 9, 37) şeklindeki ifade, İslam nazarında kutsal kabul edilen zaman ve mekân kadar insanın da bedensel açıdan ve sahip olduğu özellikleri bakımından mukaddes ve değerli olduğunu beyan etmektedir.

Mahremiyet konusu, fiziki bir ayrışma yahut ötelemenin yanı sıra manevî bir çekinmeyi de beraberinde taşımaktadır. “*Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takvâ elbisesi... İşte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah’ın ayetlerindedir. Belki düşünüp öğüt alırlar (diye onları indirdi)* (A’râf 7/ 26).” ayeti, bedeni koruyucu elbisenin hemen yanında Allah’tan korkup sakınmaya dair bir hissiyatı da zikretmektedir. Dolayısıyla maddî bir örtünme, içten gelen bir sakınma hissi ile birlikte gerçek ve ideal değerini bulmaktadır.

Kur’an’da birçok peygamberin hayatından bahsedilmektedir. Onların hayatından kesitler sunan ayetler, bu olaylara ibret nazarıyla bakmamızı ve bunlardan örnek almamızı emretmektedir. Bu açıdan insanlara rol model olarak gönderilen peygamberlerin hayatlarından kesitler sunan kıssalarda insanların eğitimi noktasında birçok konunun gündeme getirildiği görülmektedir (Ayyıldız ve Alan, 2015: 171). Hz. Peygamber’den önce yaşamış olan peygamberlerin hayatını mahremiyet bağlamında okuduğumuzda ortak ilkelerin sürdürüldüğü görülmektedir. Bu itibarla kıssaların bize gösterdiği mahremiyet ilkelerini belli başlıklar halinde ele almamız mümkündür.

1. Örtünme İsteğinin Fitrî Olması

Beden, insanlara bahşedilen en değerli emanettir. Bu emanetin korunması noktasında insan sorumlu tutulmaktadır. Dolayısıyla emanetin asıl sahibi Allah’ın belirlediği sınırlar ve belli ilkeler çerçevesinde insan bu emanete sahip çıkmak zorundadır (Güllük, 2014: 108). İnsana bahşedilen beden nimetinin muhafazası konusunda dikkate değer hususlardan biri de bedeninin örtünmesidir.

1.1. Hz. Âdem ve Eşinin Örtünme İsteği

Allah Teâlâ, yeryüzünde bir halife olarak ilk insanı yaratmış, ona varlıkların isimlerini öğretmiştir. Kendilerine varlıkların isimleriyle ilgili bilgi verilmeyen meleklerin huzurunda bu isimleri ona söyletmiştir. Allah, meleklerin Âdem’e saygı için eğilmelerini emretmiş, İblis hariç hepsi bu emre boyun eğmiştir. Fakat İblis, ilk insana ve devamında onun soyuna karşı düşmanca bir tutum sergilemiş, ilahî emre aykırı davranış asilerden ve kâfirlerden olmuştur. Allah, onu huzurundan

kovmuş; ancak tekrar diriltilme gününe kadar kendisine süre verilmesi talebini de kabul etmiştir. Yüce Allah Âdem'i eşiyle birlikte cennete yerleştirmiştir. İblis'in Âdem ve eşi için bir düşman olduğu, onları cennetten çıkartabileceği uyarısında bulunmuştur. Cennette kendileri için “açlığın, çıplaklığın, susuzluğun ve güneş altında kalmanın (Tâhâ 20/ 118, 119)” olmadığını; diledikleri her şeyden yararlanmalarını fakat belirlediği ağaca yaklaşmalarını emretmiştir. Şeytan kendilerinin gizli olan avret yerlerini onlara açmak için Âdem ve eşine vesvese vermiştir. Bir melek olmak yahut ebedî kalmak gibi hususları dile getirerek onları kandırması ve nihayetinde onlar yasaklanmış olan ağaçtan tatmışlardır. İşledikleri suçun akabinde avret yerleri görünmüş onlar da cennet yapraklarıyla örtünmeye çalışmışlardır. Allah, onlara bu ağacı yasakladığına ve şeytanın da onların açık bir düşmanı olduğuna dair ihtarını hatırlatarak işledikleri bu suçtan dolayı onları azarlamıştır. Rablerinin kendilerine öğrettiği şekilde tevbe etmişler, Allah da onların tevbesini kabul etmiştir. Daha sonra hepsi cennetten çıkartılmıştır (Bk. Bakara 2/30-38; A'râf 7/ 11-25; Hicr 15/ 28-41; Tâhâ 20/115-123; Sâd 38/ 71-85).

Ayetlerde ilk insan ve eşinin henüz cennete yerleştirildiği ilk aşamadan itibaren dört önemli husus dile getirildiği görülmektedir: “Açlık”, “susuzluk”, “çıplaklık” ve “güneş altında kalma” (Tâhâ 20/118, 119). Belirtilen bu hususlar, hayatın temel ihtiyaçları içerisinde yer almaktadır (Kurtubî, 2006: XIV/ 149). Ayette özellikle açlık ve çıplaklık arasında bir ilişki söz konusudur. Zira açlık, midenin kendisini koruyacak ve devamını sağlayacak gıdadan yoksun olmasını ifade ederken çıplaklık, bedenini koruyacak, sıcak ve soğuktan etkilenmesini önleyecek muhafazadan uzak olması anlamını taşımaktadır (İbn Âşur, 1984: XVI/ 322). Söz konusu nimetler cennette herhangi bir çaba harcamadan verilmektedir (Râzî, 1981: XXII/ 125; Mevdûdî, 1991: III/ 281). Oysa Allah'ın gösterdiği istikametten ayrılanlar için hayatın temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda meşakkat ve zorluğun olduğu açıktır (Tabatabâî, 1997: XIV/ 221).

Âdem ve eşinin gizlenmiş, kapalı olan ayıp yerlerinin işlenen suç sebebiyle açıldığı belirtilmektedir. Ayette bunu ifade için “sev'ât” kelimesi kullanılmaktadır. Bu ifade kötü, kötülük ve çirkinlik anlamlarına gelen kelimelerle aynı kökten gelmektedir (Halîl b. Ahmed, 2003: II/ 291; Cevherî, 1984: I/ 56; Zemahşerî, 1997: I/ 480; Fîrûzâbâdî, 2005: 43). Ayıp yerlerin gösterilmesinin hoş görülmemesi nedeniyle aralarında böyle bir ilişkinin olduğu söylenebilir (İbn 'Atiyye, 2007: III/ 533; Râzî, 1981: XIV/ 50; Kurtubî, 2006: IX/ 175). Erkek ve kadının ferici anlamında kullanılan bu kelime ayıplı ve kusurlu her türlü eylem ve işi (Halîl b. Ahmed, 2003: II/ 291), kötü istek ve çirkin özelliği (Cevherî, 1984: I/56; Fîrûzâbâdî, 2005: 43) ifade etmektedir.

İşlenen suçun neticesinde ayıp yerlerin ortaya çıkması, suç işlenmeden önce bu yerlerin kapalı yahut gizli vaziyette olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda Âdem ve eşinin cennete yerleştirilmesi esnasında Allah'ın beyan ettiği şekilde “çıplaklığın olmadığı” uyarısı da daha önceden örtülü bir vaziyette bulduklarını ima etmektedir.

Âdem ve eşinin üzerindeki örtünün ne olduğuyla ilgili tefsirlerde farklı görüşler sunulmaktadır. Buna göre; ayıp yerlerin nurla örtüldüğü (Taberî, 2001: X/ 107; Cessâs, 1992: IV/ 204; Kurtubî, 2006: IX/ 175), tırnaktan bir elbise giydikleri (İbn Ebî Hâtim, 1997: V/ 1450; İbn 'Atiyye, 2007: III/ 535), cennet elbiseleri giydikleri (Cessâs, 1992: IV/ 204; İbn 'Atiyye, 2007: III/ 533) belirtilmektedir. Allah'ın kendilerine yasakladığı ağaçtan tadınca üzerlerindeki bu örtü yahut nur gitmiş ve ayıp yerleri ortaya çıkmıştır.

Ayetlerde yasaklandığı belirtilen ağacın gerçek manada bir ağaç olduğu bunun sümbul (Huvvârî, 1990: I/ 98; Taberî, 2001: I/ 551; X/ 111; İbn Ebî Hâtim, 1997: 86; Kurtubî, 2006: I/ 454; Râzî, 1981: III/ 6; İbn Kesîr, 2000: I/ 364; VI/ 274), zeytin (Taberî, 2001: I/ 553; İbn Kesîr, 2000: I/ 365), buğday (Taberî, 2001: I/ 553; İbn Ebî Hâtim, 1997: 86; Râzî, 1981: III/ 6; Kurtubî, 2006: I/ 454; İbn Kesîr, 2000: I/ 364), incir (Huvvârî, 1990: I/ 98; Taberî, 2001: I/ 556; İbn Ebî Hâtim, 1997: 86; Kurtubî, 2006: I/ 454; Râzî, 1981: III/ 6 İbn Kesîr, 2000: I/ 365), üzüm asması (Taberî, 2001: I/ 554; İbn Ebî Hâtim, 1997: 86; İbn Kesîr, 2000: I/ 364), hurma ağacı (İbn Ebî Hâtim, 1997: 86; İbn Kesîr,

2000: I/ 365) olduğu belirtildiği gibi ağacın söz edilmesini temsili bir anlatım olarak kabul edenler de vardır. Buna göre ağaçla kastedilen kadın-erkek arasındaki cinsel birleşmedir. Ağacın dallanıp budaklanması gibi üreme yoluyla insanların da neslinin devamı sağlanmaktadır (Reşid Rızâ, 1997: VIII/ 349, 350; Ateş, t.y.: I/ 147, 148; Şimşek, 1: 66). Nihayetinde bu ağacın meyvesinden tadınca ayıp yerleri açılmış ve incir ağacının yapraklarıyla örtünmeye çalışmışlardır. (Mukâtil b. Süleyman, II/ 32; Mâverîdî, t.y.: II/ 211; İbn ‘Atiyye, 2007: III/ 536; Kurtubî, 2006: IX/ 180; İbn Kesîr, 2000: VI/ 274).

Esasında Müfessir et-Taberî (310/922)’nin de dediği gibi bu konuda nassan ve delâleten ağacın cinsine dair bilgi verilmemektedir. Ayetlerden anlaşılan Âdem ve eşinin Allah’ın yasakladığı ağaçtan bizzat yedikleri ve bu şekilde emre itaat etmedikleri gerçeğidir (2001: I/ 556). Önemli olan ve verilmek istenen mesaj, Allah’ın koyduğu sınırlara uygun davranılmaması halinde bir çöküşün yaşanacağı ve bunun cezalandırılacağıdır.

İlk insan ve eşinin yaşadığı tecrübe, avret mahremiyetinin fitrî bir zorunluluk olduğunu gözler önüne sermektedir. Fıtratın bozulmadığı dikkate alınırsa insanın, vücudunun herhangi bir örtü olmaksızın açık/ uryan bir şekilde bulunmasına tahammül etmesi çok zordur. Hz. Âdem ve eşinin mahrem yerleri ortaya çıkınca alelacele cennet yapraklarıyla örtünmeye çalışmaları, özel bölgelerin kapatılması yönünde gösterilen refleks de insanda örtünme isteğinin tabii bir durum olduğunu ortaya koymaktadır (Güllük, 2014: 110, 111). Dolayısıyla insandaki örtünme isteğinin esas kaynağı fıtrat ve fıtrata dayalı utanma duygusudur. İnsandaki bu utanma hissi, doğuştan gelmektedir. Bununla birlikte mahremiyete konu olabilecek örtünme, dinin belirlediği ilkeler zemininde şekillenmektedir.

1.2. Hz. Âdem’in İki Oğlunun Hikâyesi

“Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini hakikatlerle dolu bir ibret vesilesi olarak anlat: Hani birer kurban takdim etmişlerdi de birisinden kabul edilmiş, diğersinden ise kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzünden), ‘Andolsun seni öldüreceğim.’ dedi. Diğeri de ‘Allah ancak takva sahiplerinden kabul eder.’ dedi (ve ekledi:) ‘Andolsun ki sen, öldürmek için bana elini uzatsan (bile) ben sana, öldürmek için el uzatacak değilim. Ben, âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım. Ben istiyorum ki, sen, hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenip ateşe atılacaklardan olasın; zalimlerin cezası işte budur.’ Nihayet nefsi onu, kardeşini öldürmeye itti ve onu öldürdü: bu yüzden de kaybedenlerden oldu. Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. (Katil kardeş) ‘Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar da olamadım mı ki, kardeşimin cesedini gömeyim.’ dedi ve yaptığına pişman olanlardan oldu (Mâide 5/ 27-31).”

Hz. Âdem’in iki oğlundan bahseden bu ayetler kardeşler arasındaki husumet nedeniyle ilk öldürme eyleminin gerçekleşmesini anlatmaktadır. İki kardeşin kurbanlarının kabul edilmesi söz konusu edilmekte ayrıntılar verilmemektedir. Ancak tefsirlerde konuyla ilgili ayrıntılı ifadelerin yer aldığı görülür. Buna göre, ayetlerde kendilerinden bahsedilen iki kardeş Habil ve Kabil’dir (Taberî, 2001: VIII/ 317; Mâtürîdî, 2005: III/ 496; Zemahşerî, 2009: 286; İbn Kesîr, 2000: V/ 160). Burada kendilerinden bahsedilen kimselerin İsrailoğullarından iki kimse olduğuna dair bir görüşün de dile getirildiği görülmektedir (Bk. Taberî, 2001: VIII/ 324; Mâtürîdî, 2005: III/ 498; Zemahşerî, 2009: 286; Kurtubî, 2006: VII/ 408, 409).²

Hz. Âdem’in eşi her yıl biri erkek diğeri kız olmak üzere ikiz bebek dünyaya getirmekteydi. İkizlerden her biri daha önceki ikizlerden biriyle evlenmekteydi. Habil ve Kabil de birbirlerinin ikizleriyle evlenecekti. Ancak ne var ki Kabil’in ikizi olan kız, Habil’in ikizi olan kızdan daha güzeldi.

² Müfessir et-Taberî (310/922), burada kendilerinden bahsedilenlerin Hz. Âdem’in iki oğlu olduğunu söylemektedir. Zira bu şekilde bilgi yaygındır (2001: VIII/ 324). Ayrıca öldürdüğü kardeşini gömme konusunda bir karganın Hz. Âdem’in oğluna ilham vermesi de bu görüşü desteklemektedir. Çünkü insanların ölünce gömülmesi, Allah’ın bir sünnetidir ve insanlar bunu bilmektedir (Taberî, 2001: VIII/ 340; Mâtürîdî, 2005: III/ 500; Kurtubî, 2006: VII/ 409).

Habil, Kabil'in ikiziyle evlenmek isteyince Kabil buna karşı çıktı ve kendisinin onunla evlenmek istediğini söyledi. Olay, Hz. Âdem'e aktarılnca Habil'in Kabil'in ikiz kardeşiyle evlenmesini emretti; fakat Kabil bu kararı kabul etmedi. Bunun üzerine Hz. Âdem, Allah'a kurban sunmalarını, hangisinin kurbanı kabul edilirse onun istediğinin olacağını söyledi (Taberî, 2001: VIII/ 322; Zemahşerî, 2009: 286; Râzî, 1981: XI/ 209; Kurtubî, 2006: VII/ 409, 410; İbn Kesîr, 2000: V/ 160, 161, 162). Habil hayvancılıkla, Kabil ise tarımla ilgileniyordu (Taberî, 2001: VIII/ 318; İbn 'Atiyye, 2007: III/ 144, 145; Râzî, 1981: XI/ 209). Habil kurban olarak bir davar getirirken Kabil ekinlerden bir yığın getirdi (İbn Kesîr, 2000: V/ 160, 161, 162). Birisi takva ile kurbanını sunarken diğeri böyle davranmadı (Mâtürîdî, 2005: III/ 498). Malının en iyisini kurban eden Habil'e karşılık, Kabil zirai ürünlerin en kötüsünü kurban olarak getirdi (Taberî, 2001: III/ 317).

Cafer-i Sâdık'tan aktarılan bir başka görüşe göre ise Hz. Âdem'in çocukları arasında böyle bir evlenmeden söz edilemez. Zira Allah Resulü kardeşler arasında evliliğe izin vermemiş ve bundan sakındırmıştır. Dinde bu alandaki bir hükümdede değişiklik olmaz. Dolayısıyla Kabil'in evlenmesi için cinlerden olan ama insan suretindeki bir hanım, Habil'in evlenmesi için ise cennette bulunan fakat insan suretindeki bir huri gönderilmiştir. Kabil kendisinin bir huriyle evlenmesi gerektiğini ileri sürerek buna karşı çıkmış; bunun üzerine Âdem, Allah'a bir kurban sunmalarını hangisinin kabul edilirse onun faziletinin belirleneceğini belirtmektedir (Kurtubî, 2006: VII/ 410).³

Âdem'in oğulları arasındaki olaydan bahseden ayetin bağlamında Ehl-i Kitab'ın Allah Resulü'ne karşı düşmanca tutumları gündeme getirilmektedir. Aynı bağlam içerisinde Âdem'in iki oğlu arasında geçen bu olayın aktarılması ve neticede katil olanın pişmanlığının dile getirilmesi, Ehl-i kitaba yönelik olarak aynı kaynaktan beslendikleri ve ortak dayanakları olduğu Hz. Muhammed'e karşı tutumlarını düzeltmeleri açısından bir uyarı niteliği taşımaktadır (Zemahşerî, 2009: 286; Râzî, 1981: XI/ 208; Kurtubî, 2006: VII/ 408; İbn Âşur, 1984: VI/ 168).

Nihayetinde konuyla ilgili ayetler, kardeşler arasındaki kurban sunma meselesinin gerçek nedenlerini yahut ikizlerin evlenmesiyle ilgili meseleleri gündeme getirmemektedir. Bu durum oldukça önemlidir. Zira burada esas üzerinde durulan mesele, Allah'a karşı samimi bir niyetle kurbanın sunulması ve kardeşler arası çekişme ve tartışma konusuna dikkat edilmesi hususiyetleridir. Ayrıca ilkel yasalarda kardeşle evlenme bir zorunluluk arz etmiş olsa da olgun şeriatlerde buna izin verilmediği bilinmektedir. Aynı zamanda kardeşler arası husumetin evlilik konusuyla hiç ilgisinin olmaması da muhtemeldir (Ateş, t.y.: II/ 511).

Kıssada anlatıldığı üzere bir cinayet işlenmektedir. Oysa insanın beden mahremiyeti açısından öncelikle canının korunması gerekmektedir. "*Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da (kısas yoluyla) öldürmede meşru ölçüleri aşmasın. Çünkü kendisine yardım edilmiştir (İsrâ 17/33).*" ifadeleriyle bedeninin can emniyetinin mahrem olarak beyan edildiği görülmektedir. Beden mahremiyetinin korunması noktasında gerek öldürme gerekse yaralayıcı davranışlar yasaklanmaktadır. Hatta ilk insanların yaşadıkları bu olay devam edegelen zaman içerisinde bir atf olarak kabul edilir ve sorgulanır: "Haksız yere öldürülen hiçbir kimse yoktur ki onun kanından Âdem'in birinci oğluna bir pay ayrılmasın. Zira cinayeti adet haline getirenlerin ilki odur." (Buhârî, Cenâ'iz 33, Enbiyâ 1, Diyât 2, İ'tişâm 15; Müslim, Kaşâme 27; Tirmizî, 'İlim 14). Diğer yandan yine bu saikle öldürülen kişinin bedeninin gömülmesi de önemlidir.

Âdem'in iki oğlunun hikâyesini anlatan ayetler, katil olan kardeşin diğerinin cesedini ne yapacağını bilemez halde şaşkın kaldığından bahsetmektedir. Allah'ın ona ne yapması gerektiğini öğretecek kargalar gönderdiği ve onun da öldürdüğü kardeşini gömdüğü anlaşılmaktadır. Bunun kendisine öğretilmesi kardeşinin cesedinin açıkta kalmasının uygun olmaması, avretinin örtülmesinin sağlanması içindir (Mâtürîdî, 2005: III/ 501; Zemahşerî, 2009: 287). Avret ifadesi vücuttan

³ Müfessir el-Kurtubî (671/1272), Câfer-i Sâdık'ın bu görüşünü pek muteber kabul etmez (2006: VII/ 410).

açılmasının caiz olmayan yerlerini ifade eder. Kabil, görünmesi hoş karşılanmayan bölgeleri örtmek istemiştir (Râzî, 1981: XI/ 215). Öldükten sonra insanın gömülmesi önemlidir. Gömülmeyen ceset kokuşur ve pek çok zararlı bakterinin üremesine sebep olur (Ateş, t.y.:2: 512). Bu bakımdan insanın ölünün bedenini gömme hadisesini tarih, din ve yaratılış açısından değerlendirmek mümkündür (İbn Âşur, 1984: VI/ 174).

Esasında beden mahremiyetinin korunması kişi hayattayken ve öldükten sonra vücut bütünlüğünün ve canının korunmasını da içermektedir. Bedenin insana verilen bir emanet olduğu ve bunu koruması gerektiği bilinmektedir. Aynı mahremiyet hassasiyeti kişi öldükten sonra da sürdürülmektedir. Hayattayken ve öldükten sonra beden örtülmesi ve ayıp yerlerin korunması insanlığın ilk öldürme tecrübesinde dahi öne çıkmaktadır (Şentürk, 2016: 113). Ölmüş kimsenin vücudu üzerinde herhangi bir işlem yapmanın yasaklanması, ona dirinin bedeni gibi değer verilmesi de bu açıdan dikkat çekicidir. Allah Resulü'nün "ölünün kemiğini kırmak, onu diri iken kırmak gibidir." (Ebû Dâvud, Cenâiz 3207) şeklindeki beyanı, dinimizde ölmüş bedene duyulan saygıyı da ifade etmektedir. Dolayısıyla öldükten sonra vücut bütünlüğünün korunması kadar vücudun ayıp yerlerinin görülmesinin engellenmesi ve buna bağlı olarak da beden gömülmesi gerekmektedir.

İlk insan ve oğullarının yaşadığı tecrübe, mahremiyetin korunmasına yönelik insanın tabiaten sahip olduğu özellikleri ortaya koymaktadır. Mahremiyetin en önemli konularından biri olan örtünme isteğinin, insanın yaratılıştan getirdiği bir hassasiyet olduğu ve bunun devam ettirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Aynı zamanda mahremiyetin sadece canlı olanlarla sınırlı tutulamayacağı, ölenler için de aynı hassasiyetin sürdürülmesi istenmektedir.

2. Her Türlü Ahlâkî Yozlaşmanın Yasaklanması ve Cezalandırılması

İnsanın yaratılışı itibariyle sahip olduğu birtakım özellikleri ve ihtiyaçları vardır. Söz konusu özellikler ve ihtiyaçlar İslam tarafından dikkate alınmakta; meşru ölçüler ve belirlenen ilkeler çerçevesinde giderilmesine olanak sağlanmaktadır. Bu çerçevede insanın yeme-içme ihtiyacı helal olan rızıkların yenmesi, israf edilmemesi şeklinde giderilmektedir. Aynı şekilde giyim-kuşam ihtiyacı belirlenen tesettür ilkeleri ve mahrem sınırlar içerisinde karşılanmaktadır. İnsandaki cinsel arzu da nikâhlı birlikteliğin kurulması ile giderilmektedir. Dolayısıyla İslam'da meşru evlilik, gerek insanın tabiaten sahip olduğu ihtiyacın giderilmesi gerekse toplumsal anlamda neslin devamının sağlanması bakımından önemli ve değerlidir.

"Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir. Evlenme imkânını bulamayanlar ise, Allah, lütfü ile kendilerini varlıklı kılınca kadar iffetlerini korusunlar. Ellerinizin altında bulunanlardan (köleler ve cariyelerden) mükâtebe yapmak isteyenlerle, eğer kendilerinde bir hayır (kabiliyet ve güvenilirlik) görüyorsanız, hemen mükâtebe yapın. Allah'ın size vermiş olduğu malından siz de onlara verin. Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa, bilinmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah (onlar için) çok bağışlayıcı ve merhametlidir (Nûr 24/32, 33)." şeklindeki ayetler, evliliğin iffeti koruma konusunda önemini ortaya koymakta, evlenemeyenleri de uyarmaktadır.

Evlilik, toplumsal yapının en küçük ama en önemli yapısı olan ailenin kurulmasını sağlamaktadır. Ailenin sahip olduğu özellikleri dikkate alınırsa büyük bir işleve sahip olduğu açıktır. Zira kişinin biyolojik, psikolojik ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra toplumsal açıdan, neslin eğitimi, dini bilgilerin aktarımı, kültürün devamı, ekonominin sürdürülmesi hususunda ailenin büyük bir rol oynadığı görülmektedir (Bk. Kılıç, 2018: 57-59).

İnsanın tabiatına ve İslam'ın özüne uygun olan evlilik, bir kadın ve erkeğin oluşturduğu birlikteliği ifade eder. Bu sayede neslin devamı sağlanmış olur. Bunun dışındaki her türlü beraberlik insan tabiatına ve İslam'ın belirlediği ilkelere aykırı kabul edilir.

Allah Teâlâ, belirlediği sınırlar içerisinde evliliklerin gerçekleşmesini emretmekte, ailenin kurulmasını istemektedir. Bunun dışındaki her türlü yönelim, insanın yaratılışından ayrılması; onun tabiatında var olmayan bir duygu ile bedenini yönlendirmesi anlamı taşır. Böylece insanın kendi eliyle mahremiyetini yok etmesi, gelecek neslin emniyet ve güvenliğini ortadan kaldırması tehlikesi söz konusu olur. (Şahin, 2016: 167)

2.1. Hz. Lut'un Kavmi

Kur'an'da, meşru olan nikâh yolunu bırakarak büyük bir sapma yaşayan ve neticede ilahi azaba çarptırılan bir toplumdur, Hz. Lut'un kavminden bahsedilmektedir: “*Lut'u da (peygamber gönderdik). Kavmine dedi ki: 'Sizden önceki milletlerden hiçbirinin yapmadığı fuhşu mu yapıyorsunuz? Çünkü siz, şehveti tatmin için kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere yaşıyorsunuz. Doğrusu siz haddi aşan bir toplumsunuz.'* (A'râf 7/ 80, 81)” şeklindeki ayet, söz konusu toplumun içine düştüğü sapkınlığı gözler önüne sermektedir. Lut'un kavminde daha önce hiçbir millette görülmemiş ölçüde bu fuhuş çeşidi yayılmıştı (Karaman vd., 2017: II/ 551) Bu konuda kendilerini uyarılara karşı ise “*Kavminin cevabı ise sadece, 'Çıkarın bunları memleketinizden! Güya onlar kendilerini fazla temiz tutan insanlar!' demek oldu (A'râf 8/ 82).*” şeklinde karşılık vermekteydiler. Bu ayetler onların düştükleri sapkınlıktan çıkma gibi bir çabaları olmadığını ve bütün uyarılara da kapalı olduklarını anlatmaktadır.

Hz. Lut'un kavminin yaptığı bu edepsizlik büyük bir hayasızlıktı ve sadece şehvet gayesiyle yapılmaktadır. Ayette konunun sadece şehvetle ilintilendirilmesi (A'râf 7/ 81), bunu yapanlar için en büyük kötülük ifadesidir. Zira insan için kadın- erkek birlikteliği neslin devamını sağlama gibi önemli bir amaçla bağlantılıdır. Oysa Hz. Lut'un kavminin yaptıklarında böyle bir durum söz konusu olamaz. (Zemahşerî, 2009: 372; Râzî, 1981: XIV/ 176).

Allah'ın elçileri Hz. Lut'un yanına geldiklerinde kavminin bu elçilere yönelik tutumları da oldukça dikkat çekicidir. Hz. Lut, kendisine gelen elçileri görünce bir sıkıntı hissetmiş, bu gelenlerin kavminin helakını haber vermelerinden yahut kavminin gelen misafirlere edepsizce saldırmasından korkmuştur (Taberî, 2001: XII/ 494). Zira onların yabancı kimselere karşı saldırgan tutumları bilinmekteydi (Taberî, 2005:IV/ 222; Kurtubî, 2006: IX/ 277). Hatta onları ilk olarak Hz. Lut'un kızının gördüğü ve onlara kavmin zarar vermesinden korkarak babasını haberdar ettiği belirtilmektedir (Kurtubî, 2006: XI/ 176). Bazı rivayetlere göre ise Hz. Lut'un kâfir olan hanımı misafirlerden onları haberdar ediyor (Taberî, 2001: XII/ 504; Râzî, 1981:XIX/ 206; Kurtubî, 2006: XI/ 176). Onlar da koşa koşa Hz. Lut'un yanına geliyor (Taberî, 2001: XII/ 499; Râzî, 1981: XIX/ 206; Kurtubî, 2006: XI/ 175). Onların misafirlere karşı bu tavırları, sapkınlıkta ne denli ileri gittiklerini ve toplum olarak bütün namus duygularını yitirdiklerini göstermektedir (Mevdûdî, 1991: II/ 579). Hz. Lut onların iğrenç isteklerine karşı kızlarıyla evlenmelerini öneriyor (Taberî, 2001: XII/ 502; Râzî, 1981: XVIII/ 34; Kurtubî, 2006: XI/ 177). “*Allah'a karşı gelmekten sakının ve konuklarıma karşı beni rezil etmeyin. İçinizde hiç akli başında bir adam yok mu (Hûd 11/ 78)?*” diyerek onları uyarıyor. Ancak ne var ki onlar, kızlarını değil; gelen misafirleri istediklerini ima ediyorlar. Tefsirlerde onların Hz. Lut'un misafirlerine saldırmaya çalıştığı; Hz. Lut'un onları engellemek için nasıl çaba sarf ettiği anlatılır. Hatta Cebrail'in onların üzerlerine bir tutam toprak attığı ve onların da kör olduğundan bahsedilmektedir (Râzî, 1981:XVIII/ 33; Kurtubî, 2006: XI/ 182).

Aslında Hz. Lut'un toplum içindeki akıllı kimselere vurgu yaptığı ifadeleri, toplumun vicdanını harekete geçirme noktasında önemlidir. Zira Hz. Lut'un ifadeleri toplumun bu ahlaksız davranışı benimseyip birbirlerine iyiliği emredip onları kötülükten sakındıracak konumdan uzaklaştıklarını gözler önüne sermektedir. Zaten onların toplu olarak helak edilmesinde içlerinden böyle davrananlara karşı diğerlerinin rıza göstermesi ve susmasının etkili olduğu belirtilmektedir (Kurtubî, 2006: IX/ 274, 275). Nihayetinde Hz. Lut'un, karısı dışında, ailesini geceleyin götürmesi istenir. İçlerinden kimsenin ardına bakmaması emredilir (Hûd 11/81). O da karısı dışında ailesine geceleyin yola çıkmak üzere haber verir (Taberî, 2001: XII/ 514; İbn Kesîr, 2000: VII/ 456). Hz.

Lut'un ailesiyle birlikte şehirden ayrılmasının ardından kavim helak edilir. Ayetlerde onların helakıyla ilgili üç husus dile getirilir: Korkunç ve uğultulu bir ses, yeryüzünün altına üstüne getirilmesi ve balçıktan pişirilmiş taşların üzerlerine atılması (Hicr 15/73, 74). Cebrail kanatlarıyla onları yerden alıp semaya kaldırıyor. Öyle ki gök ehli, köpeklerin ve horozların sesini duyuyor. Sonra da ters yüz edip bırakıyor. Ardından da üzerlerine pişmiş çamurdan taşlar yağdırılıyor (Taberî, 2001: XII/ 516; Tabersî, 2005:4: 223, 224; Râzî, 1981:XVIII/ 39; Kurtubî, 2006: XI/ 185, 186; İbn Kesîr, 2000: VII/ 459). Bu taşların yeryüzü taşlarına benzemediği, onlardan farklı olduğu (Taberî, 2001: XII/ 531; İbn Kesîr, 2000: VII/ 458), oldukça sert bir yapıya sahip olduğu (Taberî, 2001: XII/ 527; Râzî, 1981: XVIII/ 39; İbn Kesîr, 2000: VII/ 458) belirtilmektedir. Daha sonra ise sarsıcı bir sesle helak ediliyorlar (Râzî, 1981:XVIII/ 207; İbn Kesîr, 2000: VIII/ 270).

Hız. Lut'un kavminin helakından bahseden ayetlerin devamında “*Şüphesiz bunda düşünüp görebilen kimseler için ibretler vardır. O şehrin kalıntıları hâlâ mevcut olan bir yol üstünde duruyor. Şüphesiz bunda inananlar için bir ibret vardır* (Hicr 15/75-77).” şeklinde buyuran Yüce Allah, toplumda yaşanan bu ahlaki yozlaşmanın ibret yönüne dikkat çekmektedir.

İslam'ın belirlediği mahremiyet ilkelerinin, insanlar tarafından değiştirilmesi ve bozulması ahlaki bir yozlaşma olarak kabul edilebilir. Bu yozlaşmanın önüne geçmenin yollarından ilki kadın ve erkek bireylerin kendi aralarında yaşayabilecekleri sapkınlığa karşı mahremiyeti koruyucu tedbirlerin alınmasıdır. Bu çerçevede Allah Resulü'nün sakıncı uyarıları bulunmaktadır: “Kadın kadının avret yerine bakamaz. Bir örtünün altında erkek erkeğin, kadın da kadının tenine dokunamaz.” (Ebû Müslim, Hayz 74; Ebû Dâvud, Hammâm 2) İki kadın yahut iki erkeğin çıplak haldeyken aynı yatakta yatmalarının yasaklanması (Nesâî, Zînet 20) da toplumda ahlaki yozlaşmayı önleyici tedbir olarak değerlendirilebilir.

Toplumda ahlâkî bozulmanın önlenmesi konusunda dikkate değer bir husus da cezaların caydırıcı etkisini kullanmaktır. İnsanlar arasında bu sapkınlığın yaşanması halinde bazı cezaların uygulanması söz konusudur. Ebû Hanife (150/767)'ye göre bu şekilde davranan kimseye ta'zîr cezası verilir. İmam Şâfî (204/820) ise eşcinselliğin cezasının zina haddi olduğu görüşündedir. İmam Mâlik (179/795) bu sapkın davranışın zinadan daha büyük bir günah olduğunu, bu yüzden muhsan olsun olmasın bu kimselerin recmedileceğini belirtmektedir (Cessâs, 1996: V/ 104; İbnu'l-Arabî, t.y.: II/ 316, 317).

Kuşkusuz sözü edilen ahlaki yozlaşma, insanın yaratılış ilkeleriyle çatışmaktadır. Aynı zamanda İslam'ın toplumsal hayatın merkezine yerleştirdiği ve korunması adına pek çok tedbir ilkesi ortaya koyduğu aile kurumunun varlığını sağlıklı olarak sürdürebilmesi adına söz konusu ahlaki aykırılıkların önemli bir tehdit unsuru olduğu açıktır. Zira aile denilen kurum, kadın ve erkek bireyler arasındaki meşru birlikteliğe dayanmaktadır. Bu birliktelikte hissi bir derinlik ve şefkat duyguları yer almaktadır (Günay, 2015: 454) Kadın ve erkek bireylerin aile kurumu içerisindeki birliktelikleri toplumdaki ahlaki yozlaşmaları ortadan kaldırmakta; hedeflenen toplumsal yapıyı tesis etmektedir. Aksi takdirde erkek erkekle, kadın kadınla birliktelik yaşamaya başlarsa sağlıklı aileler oluşamaz. İnsan nesli son bulur.

2.2. Şeytanın “Allah'ın Yarattığını Değiştirme” İddiası

Toplumda söz konusu olabilecek ahlaki yozlaşmanın önlenmesi konusunda dikkate değer meselelerden biri de insanın cinsiyetinin sahip olduğu özelliklerin korunmasıdır. Bu çerçevede cinsiyetler arası formların oluşturulması, cinsiyetler arası geçişlerin yaşanması genel normlara uygun görülmemektedir: “Allah'ın yarattığını değiştirme” bağlamında ele alınabilecek bu konuya Nisâ 4/118, 119. ayetlerde işaret edilmektedir: “*Allah, o şeytana lânet etti ve o da, 'Andolsun ki senin kullarından elbette belirli bir pay alacağım.' dedi. 'Onları mutlaka saptıracağım, mutlaka onları kuruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim de (putlara adak için) hayvanların kulaklarını yaracaklar. Yine*

onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler.' Kim Allah'ı bırakıp da şeytani dost edinirse, şüphesiz o apaçık bir hüsrana düşmüştür."

Ayetlerde özellikle iki konu dikkatleri çekmektedir: Hayvanların kulaklarının yarılması ve Allah'ın yarattığının değiştirilmesi. Tefsir kaynaklarında yer alan bilgilere göre insanların hayvanların kulaklarını yarmaları bir ibadet şekliydi. Onlar putlarına kurban sunma kastıyla bunu yapmaktaydılar (Mâtürîdî, 2005: III/ 365; Râzî, 1981: XI/ 49). Dişi deve beş yavru doğurup beşincisi de erkek olursa onun kulağını yarar, artık ondan faydalanmazlar ve kendilerine onu yasaklardı (Zemahşerî, 2009: 261; Râzî, 1981: XI/ 49). Allah'ın onların yararlanması için yarattığı hayvanları tanrılara kurban etmek suretiyle kendilerine haram saymaları; bahîra, sâibe, vâsile, hâm diye isimlendirmeleri (Mâide 5/ 103) ve onlardan istifade etmeyi kendilerine yasaklamaları Allah'ın yarattığını değiştirme anlamına gelmektedir (Mâtürîdî, 2005: III/ 365; Râzî, 1981: XI/ 49). Aynı zamanda Allah'ın yarattığı bir varlığın şirk inancıyla kulağını yarmak, onun tabiatını bozarak çirkinleştirmeyi de ifade etmektedir. Bu çerçevede "Allah'ın yarattığını değiştirme" ifadesi kimilerine göre onların hayvanlarını kısırlaştırmaları anlamına da gelmektedir (Taberî, 2001: VII/ 494-497; Mâtürîdî, 2005: III/ 365; Zemahşerî, 2009: 261; İbn 'Atiyye, 2007: III/ 26; Kurtubî, 2006: VII/ 136; İbn Kesîr, 2000: IV/ 278).

Allah'ın yarattığını değiştirme, insana bakan yönüyle fiziki bir değiştirme anlamı içermektedir. Bu noktada güzelleşme gayesiyle fiziki özellikleri değiştirme faaliyetleri bu çerçevede zikredilmektedir (Bk. Taberî, 2001: VII/ 501- 502; Zemahşerî, 2009: 261; İbn 'Atiyye, 2007: III/ 26; Râzî, 1981: XI/ 49; Kurtubî, 2006: VII/ 142; İbn Kesîr, 2000: IV/ 278). İnsanın kısırlaştırılması, müsl (Kurtubî, 2006: VII/ 140), livata ve seviciliğin bu anlamda kullanıldığı görülmektedir (Tabatabâî, 1997: V/ 86).

Yaratılışın değiştirilmesi, varlıklara yaratılış gayesi dışında fonksiyonlar yüklemeyi de kapsamaktadır. Allah'ın insanların faydalanması için yarattığı güneş, ay, yıldız, ateş, taş gibi varlıkların yaratılış amaçları dışında kâfirler tarafından tapınma araçları kılınması, Allah'ın yaratışını değiştirmektir (İbn 'Atiyye, 2007: III/ 26; Râzî, 1981: XI/ 49; Kurtubî, 2006: VII/ 147).

Yaratılıştaki değişim konusunu maddî bir bozulmanın ötesinde çok daha genel bir manada anlamak mümkündür. "*Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata sınıksız tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler* (Rûm 30/ 30)." ayetinde işaret edilen fitratın korunması, yaratılışın da korunması anlamına gelmektedir (İbn 'Atiyye, 2007: III/ 26; Râzî, 1981: XI/ 49; Kurtubî, 2006: VI/ 148; İbn Kesîr, 2000: IV/ 278, 279; Yazır, 1979: 1473).

Aslında burada söz konusu olan değiştirmenin Allah'ın dinini değiştirme olduğu söylenebilir. Zira bu ifadenin kapsamı içine dövme yaptırma, kısırlaştırma gibi Allah'ın yasakladığı eylemler de girmektedir. (Taberî, 2001: VII/ 502). Dolayısıyla bu sayılan hususlar, Allah'ın yarattığı fitrattan ve hanif dinden çıkmak anlamına gelmektedir (Tabatabâî, 1997: V/ 87). Yani insan tabiatına uygun olan, Allah'a inanmaktır; buna şirk karıştırmak ise bozukluk olmaktadır (Ateş, t.y.: II/ 370).

Esasında mahrem olanı, özel olanı muhafaza şeklinde tanımlayabileceğimiz mahremiyet olgusu, Allah'ın takdir edip yarattığını muhafaza etmeyi de gerektirmektedir. Bu bakımdan daha insanın ilk yaratılışı esnasında şeytanın bu yöndeki iddiası, mahremiyetin insan onurunu koruma bakımından önemli bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda gerek Allah'ın yarattığı yaratılış özelliklerini koruma ve gerekse fitratın yönelimi dışındaki aşırılıklar, mahremiyetin toplumsal sahada korunması konusunda değerli bir konumdur.

3. Mahremiyetin Belli Bir Cinsiyetle Sınırlandırılmaması

İslam, kadın ve erkek arasındaki ilişkilere belli sınırlar koymaktadır. Bu sınırların korunması konusunda erkekler de kadınlar kadar sorumludur. Zira "*Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan)*

korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler... (Nûr 24/30, 31)” şeklindeki ayetler, mahremiyeti koruma ve başkalarının mahremiyetine saygı gösterme konusunu belli bir cinsiyete indirgeyen anlayışın ötesinde insan merkezli bir algı ortaya koymaktadır.

Kur’an’da yer alan peygamber kıssaları her iki cinsiyet figürünün de iffetli duruşuna dair önemli örnekler sunmaktadır. Hz. Musa’nın, hayvanlarını otlatmak üzere bekleyen kızlarla olan diyalogunda her iki tarafın iffetli duruşu, ahlaksızlık ve edepsizlikten kaçınan ve bu uğurda hapse girmeyi göze alan Hz. Yusuf ve namusunu koruma konusunda son derece hassas olan Hz. Meryem’in iffet abidesi yaşanı.

3.1. Hz. Musa ve Hayvanlarını Sulayan Hanımlar

Kuşkusuz bedenın örtülmesi, mahremiyet alanının belirlenmesinde önemli bir işleve sahiptir. Lakin mahremiyetin sadece bedenın örtülmesiyle sınırlı olmadığı; sözle ve beden diliyle de mahremiyetin muhafazasının gerekli olduğu açıktır (Duran, 2016: 155). Bu çerçevede Kasas suresinde belirtildiği üzere Hz. Musa’nın hanımlarla olan diyalogu dikkat çekicidir.

Ayetlerde belirtildiği üzere, Mısır’dan Firavun’un zulmünden kaçan Musa Medyen’e ulaşıyor. Burada suyun başında insanların hayvanlarını otlattığını, geride ise iki hanımın beklediğini görüyor. Yanlarına varıp neden böyle beklediklerini sorunca; babaları yaşlı olduğu için kendilerinin hayvanlarla ilgilendiğini, erkeklerle karışmamak için böyle davrandıklarını söylüyorlar. Bunun üzerine Musa, onların hayvanlarını sulayıp gölgeye çekiliyor ve Allah’ın kendisine lütufta bulunması için dua ediyor. Bir süre sonra o hanımlardan biri utana utana geliyor. Babasının hayvanlarını sulamasına karşılık kendisine ücretini vereceğini söylüyor. Musa da babalarının yanına gidiyor. Bu esnada hanımlardan biri, babasına Musa’nın güçlü ve güvenilir bir kimse olduğunu; onu ücretle istihdam edebileceğini söylüyor. Hanımlardan biriyle nikâhlanan Musa, sekiz yıl ve eğer isterse on yıl onların yanında çalışmaya söz veriyor. Bu şekilde orada yaşamını sürdürüyor (Bk. Kasas 28/23-28).

Suyun başında insanlar hayvanlarını sularken iki hanımın çekingen tavırlarına Musa’nın dikkat etmesi ve onların durumunu öğrenmeye çalışması, zor durumda kalan kimselere karşı gösterilen merhameti sergilemektedir (İbn ‘Atiyye, 2007: VI/ 584). Anlaşılan, erkeklerle karışmak istemeyen hanımlar, hayvanlarının o tarafa gitmesine mani olmak üzere onları engelliyorlar (Taberî, 2001: XVIII/ 207; İbn ‘Atiyye, 2007: VI/ 584; Kurtubî, 2006: XVI/ 256; İbn Kesîr, 2000: X/ 449); erkekler sulama işini bitirip gidince geriye kalan suyla hayvanlarını suluyorlardı (Taberî, 2001: XVIII/ 211; İbn ‘Atiyye, 2007: VI/ 584). Onların Musa’nın sorusuna cevap verirken babalarının yaşlı olduğunu özellikle zikretmeleri, bu işin genelde erkekler tarafından yapılması; fakat kendilerinin şu anda buna mecbur olması anlamındadır (Râzî, 1981: XXIV/ 239). Hanımlar, Hz. Musa’yla, bir yabancıyla diyaloglarında oldukça kısa ve öz bir konuşma gerçekleştirmişler; diğer yandan ailelerinin durumunu ve kendi hallerini ortaya koyabilecek ifadelerde bulunmuşlardır (Mevdûdî, 1991: IV/ 173). Yani utanma duyguları, onların içinde buldukları durumu dile getirmelerine engel olmamıştır. Aynı zamanda hanımların erkeklerin sulamalarını beklemeleri, onların terbiyeli, zeki hanımlar olduğunu (İbn Âşur, 1984: XX/ 100), iffetlerini ve örtülerini koruma kastıyla (Tabatabâî, 1997: XVI/ 25) böyle hareket ettiklerini göstermektedir. Bu açıdan insanların adetlerinde ve davranışlarında farklılıklar olsa da hanımın örtünmesi gereken yerlerini örtmesi halinde, yani mahrem alanını korumak suretiyle, insanların arasına çıkıp işlerini yapmasının uygun olduğunu gösteren bir örnek sunulmaktadır (İbn Âşur, 1984: XX/ 101).

Rivayetlerde su kuyusunun üzerinde büyük bir kaya olduğu ve bu kayanın ancak bir grup erkek tarafından kaldırılabilirdiği, işleri bitince de kayayı geriye koydukları belirtilmektedir. Musa ise bu kayayı tek başına çekip hanımların hayvanlarını sulamıştır (Kurtubî, 2006: XVI/ 258; İbn Kesîr, 2000: X/ 449, 450). Hanımların hayvanlarını kalan suyla suladıklarını belirtmeleri bu sebebe dayanmaktadır.

Genelde hayvanları sulamadan geç dönen hanımların bu sefer eve her zamankinden erken gelmesi babalarının dikkatini çekiyor. Başlarından geçen hadiseyi babalarına⁴ anlatınca bu adamı çağırması için kızlarından birini gönderiyor (Taberî, 2001: X/ 451; Zemahşerî, 2009: 797; İbn Kesîr, 2000: X/ 451). Hanımlardan biri Kur'an'ın ifadesiyle "haya içerisinde" Musa'ya gelerek babasının onu çağırdığını söylüyor. Bu hanımın açılıp saçılarak yahut ziynetlerini göstererek değil (Taberî, 2001: XVIII/ 219; İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586; İbn Âşur, 1984: XX/ 103); ridasıyla yüzünü örtterek (Taberî, 2001: XVIII/ 219; İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586) Musa'yla konuştuğu belirtilmektedir. Söz konusu hanımların gerek hayvanlarını sularken toplulukla ilişkileri ve gerekse bireysel olarak bir erkekle muhatap olduklarında mahremiyet konusundaki hassasiyetlerinin özellikle belirtildiği görülmektedir.

Hanımlardan biri Musa'ya gelip babasının onu çağırdığını söyleyince Musa, ona önden gitmesini söylüyor. Fakat esen rüzgâr onun hatlarını belli ediyor. Bunun üzerine Musa, onun arkasından gelmesini eğer yolda hata ederse onu düzeltmesini istiyor (Taberî, 2001: XVIII/ 221; Zemahşerî, 2009: 798; İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586; Kurtubî, 2006: XVI/ 260). Musa'nın bir hanımla diyalogunda ve münasebetinde belli ilkeleri dikkate aldığını; mahremiyet alanlarına uygun davrandığını söylemek gerekir. Bir erkeğin yabancı bir kadınla yürümesi noktasında eğer hassasiyet ve hayâ sınırlarına dikkat edilirse ve zorunlu bir durum söz konusuysa bu şekilde davranmak mümkündür (Râzî, 1981: XXIV/ 241).

Hanımlardan birinin Hz. Musa'nın güçlü ve emin bir kimse olduğunu ifade eden sözleri de kuyunun üzerindeki ağır taşı tek başına kaldırabilmesi (Taberî, 2001: XVIII/ 212; İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 584; Râzî, 1981: XXIV/ 239) sebebiyle güçlü, yolda beraber gelirken kendisini arkada yürütüp yolu şaşırdığında kendisini düzeltmesini istemesi sebebiyle güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586; İbn Kesîr, 2000: X/ 452).

Kur'an'da Hz. Musa'nın hayatının farklı yönlerine işaret eden ve önemli mesajlar taşıyan ayetler yer almaktadır. Onun Medyen'e gelişi ve evlenmesini ihtiva eden bu ayetler ise özellikle kadın-erkek münasebeti konusunda mahremiyet alanlarının belirlenmesi ve bu çerçevede sosyal hayatın kurgulanmasında bize yön verecek ilkeler sunmaktadır.

3.2. Hz. Yusuf ve Mısır Azizinin Karısı

Kur'an'ın hedefi, kendi mahremiyet alanını korumaya çalıştığı kadar başkalarının mahremiyetine de saygı duyan bireyler yetiştirmektir. Bu anlamda mahremiyet alanlarına karşı söz konusu olabilecek her türlü hareket bir saldırı anlamı taşır. Toplumda yaygın kanaat mahremiyet alanlarına saldırının daha çok kadın cinsine yönelik olduğu şeklindedir. Fakat Kur'an, bu konuda algıları tamamen değiştirebilecek bir örnek sunmaktadır. Yusuf Peygamber bir erkek olarak hayatını bütünüyle etkileyecek bir saldırıyla karşılaşmaktadır. Diğer yandan Hz. Yusuf'un başına gelen olayların henüz o, belli bir makama gelmeden ve belli imkânlardan yoksun haldeyken söz konusu olması, buna rağmen onun mahremiyet alanını koruma konusunda gösterdiği kararlılık dikkate değerdir.

Kur'an'da en güzel kıssa olarak ifade edilen Yusuf kıssası, kıskanılan bir kardeş iken Mısır'ın yöneticiliğine kadar uzanan bir hayatı anlatmaktadır. Ayetlerin belirttiği üzere; Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasından sonra yoldan geçmekte olan bir kervan, onu kuyudan çıkartıyor. Onu ucuz bir fiyata Mısır azizine satıyorlar. Aziz, karısına bu çocuğa iyi bakmasını belki kendilerine yararı dokunabileceğini yahut evlat edinebileceklerini söylüyor. Yusuf büyüyünce evinde kaldığı kadın, ona karşı farklı hisler besliyor. Kapıları kilitleyip ona yaklaşmaya çalışıyor. Fakat

⁴ Konuyla ilgili ayetlerde söz konusu babanın kim olduğu açıkça ifade edilmemektedir. Ancak tefsirlerde bu kimsenin Hz. Şuayb olduğu görüşü yaygındır (Bk. Taberî, 2001: XVIII/ 223; İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586; Râzî, 1981: XXIV/ 240; Kurtubî, 2006: 16: 260; İbn Kesîr, 2000: X/ 452). Bununla birlikte sözü edilen baba'nın Hz. Şuayb'ın kavminden mümin bir adam olduğu (İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586; Râzî, 1981: XXIV/ 240; İbn Kesîr, 2000: X/ 452), Hz. Şuayb'ın kardeşinin oğlu olduğu da söylenmektedir (İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 586; Râzî, 1981: XXIV/ 240; Kurtubî, 2006: XVI/ 260 İbn Kesîr, 2000: X/ 452).

kadının iffetsiz isteğine karşılık Yusuf, Allah'a sığınarak buna yanaşmıyor. “*Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı.*” Yusuf, kaçmak için kapıya doğru yönelince kadın gömleğinin arkasından yırtıyor. Bu esnada kapının önünde kadının kocasıyla karşılaşıyorlar. Kadın hemen Yusuf'a iftira atıyor; fakat Yusuf esas suçlunun o olduğunu söylüyor. Bu esnada ortamda bulunan, kadının yakınlarından biri gömleğine bakmalarını, önden yırtılmışsa kadının haklı olduğunu, arkadan yırtılmışsa kadının yalancı olduğunu söylüyor. Gömleğin arkadan yırtıldığı görülünce kadının yalan söylediği anlaşılıyor. Ancak olay, burada kalmıyor. Şehirde yaşayan halk, olaydan haberdar oluyor. Bir kadının yanındaki hizmetçi erkeğe gönlünü kaptırması hayretle karşılanıyor ve bir düşüklük olarak görülüyor. Aziz'in karısı bu söylentilerden rahatsız oluyor ve bir davet tertip ediyor. Davetlileri için rahat oturma alanları ve yemeleri için meyve hazırlıyor. Önlerine de bıçak koyuyor. Yusuf'u önlerine çıkartınca onun bir beşer olamayacağını, ancak üstün bir melek olabileceğini söylüyorlar. Aziz'in karısı, “*Beni kendisiyle kınadığınız işte budur. Andolsun onun nefisinden ben murat istedim, o ise (kendini) koruyarak şiddetle kaçındı. Ve andolsun, eğer o kendisine emrettiğimi yapmayacak olursa, mutlaka zindana atılacak ve elbette aşağılanarak perişan düşenlerden olacak.*” diyerek saldırılarına devam ediyor. Yusuf ise “*Rabbim, zindan, bunların beni kendisine çağırdıkları şeyden bana daha sevimlidir. Kurdukları düzeni benden uzaklaştırmazsan, onlara (korkarım) eğilim gösterir, (böylece) cahillerden olurum.*” diye dua ederek Allah'tan yardım diliyor. Yusuf'un kendi isteklerine boyun eğmeyeceğini anlayan kadın, onun zindana atılmasını sağlıyor. Zindanda belli bir süre kalan Yusuf, burada rüyaların tevilini bilmesiyle meşhur oluyor. Hükümdarın gördüğü bir rüyayı yorumlama konusunda çaresiz kalınca Yusuf'a müracaat etmeye karar veriyorlar. Fakat Yusuf, suçsuzluğunun ispat edilmesini istiyor. Neticede suçsuzluğu ispatlanan Yusuf, zindandan kurtuluyor (Bk. Yûsuf 12/19-53).

Hiz. Yusuf, Mısır azizinin evine gelince aziz, onun evlatları olabileceğini söylüyor. Fakat karısı, Yusuf'a karşı farklı bir niyet beslemektedir. Yusuf büyüyüp kendisine ilim, hikmet, zorluklara karşı sabretme yeteneği bahşediliyor (İbn 'Atiyye, 2007: V/ 63; Tabersî, 2005: V/ 296; Râzî, 1981: XVIII/ 113; Kurtubî, 2006: XI/ 304; İbn Kesîr, 2000: VIII/ 26). Kadın ise fırsatını bulduğu bir sırada iffetsiz isteklerini Yusuf'a kabul ettirmeye çalışıyor. Bu esnada “*kadının ona meylettiği ve eğer Rabbinden bir burhan almamış olsaydı Yusuf'un da ona meyledeceğinden*” (Yûsuf 12/24) bahsediliyor. Öncelikle, ayette her ikisi için de “hemm” ifadesi kullanılıyor. Bu ifade tefsirlerde farklı değerlendirmelere neden olmuştur. Ancak Kur'an nazarında Yusuf'un olayla ilgili övgüyü hak eden bir konumda olduğunun beyan edilmesi, her iki tarafın yöneliminin farklı olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Zira Hiz. Yusuf da kadın gibi bir eylem içerisinde olsaydı kendisinin övgüye layık bir konumu söz konusu olamazdı. Hiz. Yusuf'un ona yönelmesi, eğer bir burhan görmemiş olsaydı şehvete düşeceği anlamına gelmektedir (Zemahşerî, 2009: 510). Yani onu bu büyük edepsizlikten alıkoyan husus, Allah'ın bu fiili yapmayı yasaklamış olmasıdır (Râzî, 1981: XVIII/ 118; İbn Kesîr, 2000: VIII/ 31). Ayrıca Allah'ın bu şekilde Yusuf'u imtihan ettiği ve Allah'tan gelen bir korku, Allah'ın affi ve mağfireti olmasaydı (Taberî, 2001: XIII/ 85) Yusuf'un bu hataya düşeceği belirtilmektedir. Esasında Yusuf'un bir insan olarak, tabiaten karşı cins karşı bir yönelim içinde olabileceği (Zemahşerî, 2009: 510; Tabatabâî, 1997: XI/ 126, 129); fakat Allah'ın yasakladığı bu edepsizlikten bilerek ve isteyerek geri durduğu da söylenebilir. Zira burada Yusuf'u davet edildiği ahlaksızlıktan geri tutan unsur, onun tabiaten karşı cins karşı isteksizliği değil; Allah'ın bu fiili yasaklamış olmasıydı. Bu yönüyle Yusuf'un tutumu saygın bir tavidir ve övgüyü hak eder.

Mısır azizinin karısının, hizmetinde bulunan genç bir erkeğe yönelik ahlaksız tavırları bütün şehirde konuşuluyor. Bunun üzerine kadın bir ziyafet ayarlıyor, hanımların önlerine de bıçakları koyuyor. Yusuf'u önlerine çıkartıyor. Onlar Yusuf'u görmenin dehşetiyle ortaya konan meyveler yerine ellerini kesiyorlar (Taberî, 2001: XIII/ 122-136; İbn 'Atiyye, 2007: V/ 77; Kurtubî, 2006: XI/ 326-334; Tabersî, 2005: V/ 307; İbn Kesîr, 2000: VIII/ 36). Bu olay, Hiz. Yusuf'un zindandan çıkarken atıfta bulunduğu ve tetkik edilmesini istediği önemli bir olay olarak karşımızda durmaktadır. Yusuf

genç, yakışıklı ve olgun vasıflarına sahipken Mısır azizinin karısının istekleri karşısında hapishaneyi tercih edebilmiş (İbn Kesîr, 2000: VIII/ 38); edepsizlik ve zinaya düşmektense hapse girmeyi seçmiştir (Taberî, 2001: XIII/ 144). Azizin karısı ise maksadına ulaşma gayesiyle her türlü hile ve tuzağı çevirebilen, şehvetinin peşinden giden birisi olarak görülmektedir (Tabatabâî, 1997: XI/ 126).

Hz. Yusuf kıssası, mahremiyet alanına saldırılan bir hizmetkârın, iffetli bir yaşam için verdiği mücadeleyi gözler önüne sermektedir. Henüz belli imkânlardan yoksun haldeyken ve bir erkek olarak Allah'ın belirlediği ilkeler doğrultusunda ahlaklı bir davranış sergileyen Hz. Yusuf, mahremiyet konusunda önemli bir örnektir.

3.3. Hz. Meryem ve İffetli Yaşamı

Kur'an'da iffetli ve saygın konumuyla kendisinden bahsedilen (Bk. Âl-i İmrân 3/ 42; Tahrîm 66/ 12) bir diğer isim Hz. Meryem'dir. "İmrân'ın karısı şöyle demişti: 'Rabbim! Karnımdakini azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adağımı kabul buyur. Şüphesiz (niyazımı) hakkıyla işiten ve (niyetimi) bilen sensin.' Onu doğurunca, Allah, ne doğurduğunu bilip dururken: O, 'Rabbim! Ben onu kız doğurdum. Oysa erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum.' dedi. Bunun üzerine Rabbi onu hoşnut olarak kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölme her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. 'Meryem, bu sana nereden geldi?' deyince o da 'Bu, Allah katından' diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir (Âl-i İmrân 3/ 35-37)."

Tefsirlerde belirtildiğine göre; Hanne yaşlı olmasına rağmen çocuk sahibi olamamıştı. Eğer bir çocuğu olursa bunu mabede bağışlayacağına dair bir adakta bulundu (Taberî, 2001: V/ 335; Râzî, 1981: VIII/ 27; Kurtubî, 2006: V/ 100). Yahut hamileyken bir ağacın altında gölgelenmekteydi. Bu sırada bir kuş yuvasındaki kuşları seyrediyordu. Kuşların yuvalarından hiç çıkmadan beslendiğini görünce bundan çok etkilendi ve doğacak evladını mabede adamaya karar verdi (Taberî, 2001: V/ 332; İbn 'Atiyye, 2007: II/ 200; Râzî, 1981: VIII/ 27; İbn Kesîr, 2000: III/ 48). Meryem'in annesi, bu adağını "hür olarak" şeklinde tavsif etmektedir. Böylece her türlü fesat ve zorluktan arınmış halde Allah'a kul olmasını murat etmektedir (Kurtubî, 2006: V/ 100). Aynı zamanda dünyevi meşguliyetten uzak kalarak vaktini sadece Allah'a ibadetle geçirmesi için onu Allah'ın hizmetine adamaktadır (Taberî, 2001: V/ 331; İbn 'Atiyye, 2007: II/ 200; Tabersî, 2005: II/ 227). Bu açıdan onun hür olması, dünyanın esaretinden kurtulması, sadece Allah'a kul olarak gerçek hürriyete ermesini ifade eder (İbn Âşur, 1984: III/ 232). Onun bu adağından haberdar olan eşi, doğacak çocuğun kız olması halinde bir sıkıntı yaşayabileceğini söyleyince her ikisi derin bir üzüntü içerisinde kaldılar. Hanne henüz doğum yapmadan eşi vefat etti (Kurtubî, 2006: V/ 108).

Meryem dünyaya gelince Hanne, mabede hizmet konusunda bir hanımın pek çok açıdan sıkıntı vereceği düşüncesiyle kızın erkek gibi olmadığına dair bir özürde bulundu (Taberî, 2001: V/ 227; Tabersî, 2005: II/ 228; Râzî, 1981: VIII/ 28; Kurtubî, 2006: V/ 100; İbn Kesîr, 2000: III/ 48). Aslında onun bu konudaki ifadeleri, ihbârî bir cümle olmaktan ziyade hüznü ve teessürü belirtir tarzdadır (Tabatabâî, 1997: III/ 198). Zira toplumun genel yargısı mabede hizmetin erkekler tarafından yapılacağı şeklindeydi. Fakat Allah Teâlâ, onun bu adağını kabul etti. Kendi mabedine adanan bu kızın yaratılışını muazzam ve eşsiz kıldı (Kurtubî, 2006: V/ 104; İbn Kesîr, 2000: III/ 52); terbiyesini ve yetiştirilmesini en güzel şekilde düzenledi (Tabersî, 2005: II/ 230 Kurtubî, 2006: V/ 104). Meryem'in mabede adanma kararıyla birlikte bir din adamının onunla ilgilenmesi gerekmekteydi. Bu konuda seçim yapmak üzere din adamlarının Tevrat'ı yazdıkları kalemlerini nehre bıraktıkları, akıntıya karşı duran kalemin sahibinin galip gelmesine karar verdikleri bildirilmektedir (Taberî, 2001: V/ 404; Zemahşerî, 2009: 172; Râzî, 1981: VIII/ 50; Kurtubî, 2006: V/ 131). Onların bu iş için birbirleriyle yarışması, Meryem'le ilgilecek kişiyi belirleme konusunda ne kadar hevesli olduklarını göstermektedir (Râzî, 1981: VIII/ 51).

Nihayetinde Yüce Allah, Hz. Zekeriya'yı Meryem'in bakımıyla sorumlu tuttu. Hz. Zekeriya'nın Meryem'in teyzesinin (Taberî, 2005: II/ 230; İbn Kesîr, 2000: III/ 52) yahut ablasının eşi olduğu rivayet edilmektedir (Taberî, 2001: V/ 404; Kurtubî, 2006: V/ 108; İbn Kesîr, 2000: III/ 52). Meryem'in mabed içerisindeki mekânı, ancak basamaklarla çıkılabilen yükseklikte ve kilitli kapılarla muhafaza edilen bir yerd (Zemahşerî, 2009: 170; Râzî, 1981: VIII/ 32). Meryem'in kaldığı mekâna, Zekeriya'dan başkası giremiyor; günlük yiyecek ve gıdasını Hz. Zekeriya temin ediyordu (Zemahşerî, 2009: 170; Taberî, 2005: II/ 230). Mabedin işlerinin erkekler tarafından düzenlendiği bir dönemde, erkeklerin aktif olduğu bir mekânda Yüce Allah, bir hanımın yerleşmesine müsaade etmektedir. Ancak mahremiyet alanının korunması konusunda birtakım önlemler alınmasını ve onun özel alanına dikkat edilmesini emretmektedir. Bu itibarla mahremiyet alanının belirlenmesi, kişiyi tecrit anlamı taşımamaktadır. Aksine mahremiyet, kişinin toplumsal hayatın içinde saygın duruşunu ifade eden bir durumdur.

Hz. Meryem'in bir evlatla müjdelendiğini anlatan Kur'an ayetleri, Hz. Meryem'in diğer insanlarla arasına bir perde yahut engel koyduğunu, bu şekilde Rabbine ibadet ettiğini bildirmektedir. Cebrail bir insan suretinde kendisine gelince Allah'tan korkmasını ve kendisine yaklaşmamasını istemektedir. Meryem'in Allah tarafından bir erkek çocuğuyla müjdelendiği haber verilince o, iffetli bir yaşam sürdüğünü ve hiçbir erkeğin kendisine dokunmadığını söylemektedir (Bk. Meryem 19/16-20). Allah'ın izni ve lütfuyla hamile kalan Meryem, doğum sancıları çekerken "*Keşke bu iş başıma gelmeden önce ölseymdim de unutulup gitseydim.*" demektedir; ancak sonrasında bu zorlu imtihan Allah tarafından kolaylaştırılmaktadır (Bk. Meryem 19/ 22-26). Nihayetinde kucağındaki bebekle halkın arasına çıkınca insanların "*Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin ne baban kötü bir adam ne de annen iffetsiz bir kadındı.*" diyerek onun bu durumunu hayretle karşıladıkları görülmektedir. Bunun üzerine henüz bebek olan İsa, annesinin iffetini ortaya koymakta; kendisinin Allah'ın bir mucizesi olarak dünyaya geldiğini haber vermektedir (Bk. Meryem 19/ 30-34).

Hz. Meryem'in gerek kendisine gönderilen meleğe karşı hitabı gerekse doğum sancısı esnasında sarf ettiği sözler, mahremiyetini korumaya çalışan bir hanımın hassasiyeti açısından değerlendirilebilir. Allah tarafından bir erkek evlatla kendisini müjdeleyen meleğe karşı "*Ben senden Rahman'a sığınıyorum. Eğer O'ndan sakınan bir kimse isen O'nun yasakladığını işlemekten sakın; eğer bir hayasızlığa yöneldiyse senden Allah'a sığınıyorum* (Taberî, 2001: XV/ 487; İbn 'Atiyye, 2007: VI/ 17) şeklinde sarf ettiği sözleri, mahremiyetine yönelik saldırı karşısında bir hanımın en büyük ve en güçlü dayanak olan Allah'a sığındığını göstermektedir. Aynı zamanda müjdelenen erkek çocuğunu duyunca hayatı boyunca iffetini koruduğunu, ne helal ne de haram yolla bir beşerin kendisine dokunduğunu (Taberî, 2001: XV/ 489; Kurtubî, 2006: XIII/ 430), evli olmadığı gibi bir hayasızlık da yapmadığını (Taberî, 2005:6: 314; İbn Kesîr, 2000: IX/ 227) belirttiği görülmektedir.

Aslında Meryem, doğan bu çocukla birlikte bir imtihan ve fitnenin söz konusu olacağını bilmekteydi. Hiç kimse ona inanmayacak, âbid bir hanım olarak tanınırken zina eden bir kadın olduğu düşünülecekti (İbn Kesîr, 2000: IX/ 232). İnsanların onun inancında bir şüpheye düşmeleri yahut kendisine zina isnadında bulunmaları tehlikesine karşı ölmeyi yahut unutulmayı istemekteydi (Kurtubî, 2006: XIII/ 431). Doğum gerçekleşip bebeğiyle birlikte halkın yanına gidince onun bu endişesinin yersiz olmadığı görülmektedir. İnsanlar zahiren gördükleri manzarayı hemen değerlendirmeye, Meryem'in ailesine atıfta bulunmaya başlamışlardır. Meryem'in ailesinin Allah'a inanan kimseler olduğu (Taberî, 2001: V/ 332; Râzî, 1981: VIII/ 27; Kurtubî, 2006: V/ 100), iyilikleriyle tanındığı (Taberî, 2001: XV/ 523; İbn Kesîr, 2000: IX/ 241) bilinmektedir. İnsanların ithamlarında, özellikle Meryem'in anne ve babasının toplum içindeki saygın konumlarına işaret etmesi (Taberî, 2001: XV/ 525 Taberî, 2005:6: 321), toplumsal yargılarda mahremiyetin korunması konusunda aileye önem verildiğini hatırlatmaktadır. Buna karşın Yüce Allah Hz. Meryem'in iffetli, saygın yaşamına özellikle işaret etmektedir: "*Allah, iffetini sapsağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmran kızı Meryem'i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi* (Tahrîm 66/12)." Böylece Yüce Allah, Hz.

Meryem'in her türlü hayâsızlıktan (Râzî, 1981: XXX/ 50; Kurtubî, 2006: XXI/ 106), günahlardan ve haramlardan kendisini koruyan (Tabersî, 2005: X/ 49) bir hanım olduğunu beyan etmektedir.

Sonuç olarak; insanlık ve ahlak konularında nasıl ki erkek ve kadın beraber zikredilmekte ve değerlendirilmektedir, mahremiyet konusunda da her iki cinsin beraber ele alınması gerekir. Erkeği dışarda tutarak konuyu sadece kadınlar üzerinden değerlendirmek, indirgemeci bir anlayışın eseridir ve bu anlayış hakikate ulaşmamızı engelleyecektir. Bu açıdan mahremiyet konusunu "sadece cinsiyet üzerinden harama değil aynı zamanda mahiyet üzerinden hürmet/ihtirâm'a bakan yönüyle" birlikte değerlendirmek gerekmektedir (İbiş, 2016: 211). Kur'an'da mahremiyet konusu cinsiyet merkezli ele alınmanın çok ötesinde insan ortak paydası etrafında ele alınmaktadır.

4. Mahremiyet Konusunda Tefsirlerde Yer Alan Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Çalışmamızın bu bölümüne kadar mahremiyet alanlarını muhafaza konusunda önemli ilkelerin yer aldığı meseleler üzerinde duruldu. Özellikle kişinin kendisine saygısı ve toplum içinde var olması bağlamında, mahremiyeti koruyucu prensiplerin tefsirlerde dile getirildiği ortaya konuldu. Lakin özellikle Hz. Davud ve Hz. Süleyman peygamberlerle alakalı olarak tefsirlerde yer alan kimi ifadelerin mahremiyet konusu bağlamında bazı tartışmaları beraberinde getirdiği görülmektedir.

Kur'an'da Hz. Davud'a gelen davacıardan söz edilmektedir. Davud'un odasının duvarına tırmanarak gelen bu davacılar Davud'u korkutmuştu. Onlar kendilerinden korkmamasını söyleyerek aralarında adaletle hüküm vermesini istemişlerdi. "İçlerinden biri şöyle dedi: 'Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırdı.' deyince Davud: 'Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmayı istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır.' Dâvûd, bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bağışlanma diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi. Sonra bu tutumundan dolayı onu bağışladık. Kuşkusuz yanımızda onun yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır (Sâd 38/ 21-25)."

Ayetler Hz. Davud'un tevbesinden söz etmekte ancak bu tevbenin sebebi açık ve net olarak belirtilmemektedir. Tefsirlerde ise Hz. Davud'un bu tevbesinin sebepleri üzerinde durulmaktadır. Anlatılanlar özetle şu şekildedir: Davud mihraptayken bir kuş yanına gelir. Onu takip edince yıkanan bir kadını görür. Kadını beğenir. Onu yanına çağırıp eşini ve durumunu sorar. Eşinin orduda yer alan bir asker olduğunu duyunca bu ordunun başındaki komutana bir mektup yazıp söz konusu şahıs⁵ orduda ön safa, riskli bölgeye yerleştirmesini emreder. Adam savaşta ölünce onun karısıyla evlenir. Allah Teâlâ, onun yaptığı bu hatayı fark etmesi için iki davalıyı -ki bazı rivayetlerde bunların iki melek olduğu belirtilmektedir- göndererek imada bulunmuş; o da bunu anlayınca hemen tevbe etmiştir (Taberî, 2001: XX/ 64-75; Mâverdî, V/ 85, 86, 88, 89; Sa'lebî, V/ 259; Beğavi, 1409h.: VII/ 78, 79; İbn 'Atiyye, 2007: VII/ 334-335; Kurtubî, 2006: XVIII/ 155-157).

Bazı müfessirler Hz. Davud'un sözü edilen hataları yapmasının mümkün olmadığını belirtmektedir (İbnu'l-Arabî, t.y.: IV/ 53, 54). Bu ifadeler Kitab-ı Mukaddes içerisinde yer alan ifadelere oldukça benzemektedir⁶ (Bk. 2. Samuel, 11/ 2-27, 12/ 1-25). Diğer yandan Hz. Ali'nin Davud Peygamber'le alakalı bu iftiraları dile getirenleri iki had cezasıyla (Sa'lebî, V/ 258; İbn 'Atiyye, 2007: VII/ 335) yani 160 celdeyle cezalandıracağını söylediğine dair rivayetler bulunmaktadır. Onun bu şekilde bir hüküm vermesi, iftiranın bir peygambere yönelik olması ve peygamberlerin yüce konumlarıyla ilişkilidir (İbnu'l-Arabî, t.y.: IV/ 57; Zemahşerî, 2009: 922; Kurtubî, 2006: XVIII/ 175). Aslında bir peygamberi, şehveti için masum bir insanın katili

⁵ Bu kişinin adının Uriya (Sa'lebî, V/ 258; Beğavi, 1409h.: VII/ 78, 79; İbn 'Atiyye, 2007: VII/ 334; Kurtubî, 2006: XVIII/ 157;) yahut Uhriya (Taberî, 2001: XX/ 68) olduğu belirtilmektedir.

⁶ Hz. Davud'la ilgili söz konusu edilen meselenin Tevrat ile tefsir kaynaklarında incelenmesi konusunda bk. Uğur, 2011: 302-305.

sayılabilecek bir konuma getirmek bir peygamberin masumiyetiyle bağdaşmayacak ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuyla ilgili ayetlerde 99 koyun ve 1 koyunun sayısal hesabının verildiği görülmektedir. Bu durum bazı tefsirlerde hanımlarla alakalı bir hadisenin olabileceği ifadeleriyle birlikte yer almaktadır. Zira Hz. Davud'un 99 ya da çok sayıda hanımının olduğu rivayet edilmektedir. Oysa Uriya'nın tek bir hanımı vardır. Tıpkı olayda anlatıldığı gibi Hz. Davud, elinde bulunan hanımlarla yetinmeyip bir din kardeşinin tek bir hanımını almak istemektedir. İki davalının Hz. Davud'a bu açıdan bir mesaj verdiği belirtilmektedir (Taberî, 2001: XX/ 68, 70; Mâverdî, t.y.: V/ 87; Sa'lebî, 2004: V/ 258; Zemahşerî, 2009: 923; Beğavi, 1409h.: VII/ 80; Kurtubî, 2006: XVIII/ 165).

Hz. Davud'un tevbe etme sebebini hanımla alakalı olarak başka açılardan değerlendiren müfessirler de vardır. Buna göre ayette sözü edilen tevbenin sebepleri şu şekilde ele alınabilir:

1. Burada tevbeye sebep olan hadise, Uriya'nın söz kestiği bir kadına Hz. Davud'un da talip olmasıdır. Aile kendilerine bir hükümdar tarafından talep iletilince önceki sözü bozmuşlardır (Sa'lebî, 2004: V/ 259; Zemahşerî, 2009: 921; İbnu'l-Arabî, t.y.: IV/ 57; Kurtubî, 2006: XVIII/ 174; Suyûtî, 1971: 220).

2. Hz. Davud, Uriya'nın hanımını beğenmiş ve kocası ölürse onunla evlenmeye niyetlenmiştir. Uriya savaşta ölünce Hz. Davud, onun için diğer öldürülenler için duyduğu üzüntü gibi bir üzüntü duymamıştı (Sa'lebî, 2004/ V/ 259; Kurtubî, 2006: XVIII/ 175).

3. Hz. Davud, Uriya'nın hanımını boşamasını istemiştir. Beğenilen bir hanımın kocasından onu boşamasının talep edilmesi o dönemde bilinen bir uygulamaydı. Hz. Davud da bunu uygulamıştır. Ancak onun bir hükümdar olarak emredici bir pozisyonda olması ve muhatabın ondan çekinerek bu isteğe olumlu yanıt verme zorunluluğu hissetmesi sebebiyle böyle bir istekte bulunduğu için tevbe etmiştir (Zemahşerî, 2009: 921 Râzî, 1981: XXVI/ 192, 193).

Söz konusu olabilecek bu olaylardan her biri insanlar için küçük bir günah olarak telakki edilebilir. Fakat bunlar bir peygamber için uygun olmayan hadiselerdir. Bu bakımdan Hz. Davud'un beğendiği hanımın kocasının öldürülmesi yolunda doğrudan yahut dolaylı bir dahli olması zaten bütünüyle reddedilmelidir. Hanımla alakalı zikredilen diğer hususlar ise Müfessir er-Râzî (606/1209)'ye göre bir peygamber için söz konusu edilemeyecek iddialardır. Kur'an'da farklı ayetlerde farklı yönleriyle övülen bir peygamberin (Bk. Bakara 2/251; Nisâ 4/163; En'âm 6/84 Sebe' 34/10-11 Sâd 38/17-20, 25, 26) böylesi yüz kızartıcı bir günahı işlemesi düşünülemez. Hatta ilgili tevbenin zikredildiği ayetin öncesi ve sonrasında da Davud Peygamber övülmektedir (Bk. Sâd 38/ 20, 26). O yüzden er-Râzî (606/1209), Hz. Davud'un bağışlanma talebinin kadınla ilgili olmadığını söylemektedir. Ona göre Hz. Davud kendisini öldürmeye geldiklerini düşünerek davalılara karşı oç alma hırsıyla hareket ediyordu ki konunun bir davayla alakalı olduğunu anlamıştır. Yahut davalılardan yalnızca birini dinleyip aceleci davranarak hüküm vermiş; bundan dolayı af dileğinde bulunmuştur (Râzî, 1981: XXVI/ 193, 194). Hz. Davud'un hüküm verirken diğer davalıyı dinlememesi diğer tefsirlerde de gündeme getirilen bir sebeptir (Bk. Mâverdî,t.y.: V/ 88; İbnu'l-Arabî, t.y.: IV/ 56; Kurtubî, 2006: XVIII/ 175).

Öncelikle ayetlerin Hz. Davud'un tevbe etmesini zikretmekle yetinip bunun sebebini ayrıca dile getirmemesi dikkat çekicidir. Zira Kur'an'ın, ibret alma yönüyle önemli mesajların yer aldığı kıssaları anlatırken temel ilkesi, gerekli görünen olayların gerekli görüldüğü kadarıyla zikredilmesidir. Böylesi durumlarda ayetlerin bize verdiği bilgiler önem arz etmektedir. Bu açıdan ayetlerin bağlamı dikkate alınarak konunun ve ilgili tevbenin bir davada hüküm verme yönüyle değerlendirilmesi, tek bir davalının dinlenerek karar verilmemesi konusuyla ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca Hz. Davud ve Hz. Süleyman peygamberlerin davalılar arasında verdikleri hükmün söz konusu edildiği Enbiyâ 21/ 78, 79. ayetlerde de Hz. Davud'un hüküm verme konusunda bir diğer peygambere kıyasla zikredilmesi,

davalılar arasında hüküm verirken dikkatli olması konusunda Hz. Davud'un uyarıldığı şeklindeki görüşü öne çıkarmaktadır.

Hz. Süleyman'ın Sebe Melikesi ile yaşadıklarını konu edinen ayetlerin tefsirinde de mahremiyetle ilgili ciddi tartışmaları gündeme getirecek rivayetlerin söz konusu edildiği görülmektedir. Ayetlerin bildirdiği üzere Hz. Süleyman, Hüdhüd isimli kuşun aracılığıyla Sebe kraliçesinden haberdar olmaktadır. Kendilerine çokça nimetin verildiği Sebe halkının güneşe taptıklarını öğrenmiştir. Bunun üzerine Hz. Süleyman, bu hanıma Hüdhüd aracılığıyla bir mektup göndermiştir. Sebe kraliçesi bu mektubu alınca danışmanlarını çağırıp bu meseleyi konuşmuştur. Neticede mektubun sahibi Süleyman'a bir mektup göndermeye ve elçilerin getireceği haberlere göre tavır almaya karar vermiştir. Elçi Hz. Süleyman'a gelince Hz. Süleyman, hediyeleri kabul etmemiş; Allah'ın kendisine bahsettiğinin bunlardan daha hayırlı olduğunu belirtmiştir. Durumu öğrenen Sebe Melikesi, beraberindekilerle Hz. Süleyman'a doğru yola çıkmıştır. Bu esnada kraliçenin tahtı Allah'ın izniyle, kitaptan bilgisi olan bir kimse tarafından getirilmiş; Hz. Süleyman'ın emriyle taht değiştirilmiştir. Belkis gelince bu tahtı tanıyıp tanımadığı sorulmuş; Sebe Melikesi, "*Sanki o! Fakat zaten daha önce bize bilgi verilmişti ve biz teslimiyet göstermiştik.*" cevabını vermiştir. Ona köşke girmesi söylenince zeminini derin bir su sanarak eteklerini toplamış; Hz. Süleyman ise "*Bu, (zemini) billurdan döşenmiş bir köşktür.*" demiştir. Bunun üzerine Sebe Melikesi'nin, "*Ey Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmetmişim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum.*" sözüyle Sebe Melikesi ile ilgili anlatım sona ermektedir (Bk. Neml 27/ 22-45).

Tefsirlerde belirtildiğine göre Sebe Melikesi'nin annesi cinlerdendi (Taberî, 2001: XVIII/ 81, 82; Râzî, 1981: XXIV/ 201; Kurtubî, 2006: XVI/ 177). Hz. Süleyman'ın emrindeki cinler, Sebe Melikesi ile Hz. Süleyman'ın evlenmesi halinde doğacak çocuğun kendilerine sıkıntı vereceğini düşündüler. Hz. Süleyman'a giderek Melike'nin vücudunda bazı kusurların olduğundan bahsettiler (Taberî, 2001: XVIII/ 81; Mâtürîdî, 2005: VIII/ 119; Zemahşerî, 2009: 785; Râzî, 1981: XXIV/ 201). Hz. Süleyman cinlerin dile getirdiği bu hususların doğruluğunu tespit etmek üzere camdan bir köşk inşa ettirdi. Bu cam, görülemeyecek kadar saydam bir yapıdaydı (Taberî, 2001: XVIII/ 81; Zemahşerî, 2009: 785; Râzî, 1981: XXIV/ 200; Kurtubî, 2006: 16: 174). Köşkün altından ise içinde balıkların olduğu bir su akmaktaydı (Taberî, 2001: XVIII/ 82; Zemahşerî, 2009: 785; Kurtubî, 2006: XVI/ 174; Râzî, 1981: XXIV/ 200). Sebe Melikesi, kendisine köşke gir, denilince bu suyun içinde boğuluvacağını sandı ve eteğinin ucunu toplayarak yürüdü (Kurtubî, 2006: 16: 174, 175). O, eteğinin ucunu toplayınca bacağının açılan bölgelerini gören Hz. Süleyman, cinlerin iddia ettiği gibi bir kusurun Sebe Melikesi'nde olmadığını fark etti (Râzî, 1981: XXIV/ 201). Bununla birlikte onun güzelleşmesi adına cinlerden fikir sorduğu ve onların da bazı bitkileri ona tavsiye ettiği belirtilmektedir (Mukâtil b. Süleyman, 2002: III/ 310; Kurtubî, 2006: XVI/ 175, 176; İbn Kesîr, 2000: X/ 410, 411).

Öncelikle bir cinden insanın doğması yahut bir insanın cin dünyaya getirmesi akıl kaidelerine uygun değildir. Dolayısıyla Sebe Melikesi'ni insan olma özelliğinin ötesinde farklı özellikleriyle tanıtmaya çalışmak doğru değildir. Diğer yandan bir peygamberin kadına ait mahrem alana keyfi bir sebeple bakması ve hatta bu görme eyleminin gerçekleşebilmesi adına harikulade bir düzeneğin hazırlanması söz konusu olamaz (Mâtürîdî, 2005: VIII/ 120). Kur'an'da kadınların ve erkeklerin mahrem yerlerinden bahseden ayette, sayılan belli sınıflar dışında mahrem alanlarının hiç kimseye açılmaması uyarısında bulunmaktadır. Tefsirlerde mahrem alanların el ve yüz olduğuna dair görüş, yaygınlık kazanmıştır (Bk. Taberî, 2001: XVII/ 258-261; Cessas, 1996: V/ 172; İbnü'l-Arabî, t.y.: III/ 381; Kurtubî, 2006: XV/ 212, 213). Hal böyleyken bacaklar da mahrem alana girmektedir.

Konuyla ilgili Kur'an ayetleri konuyu bir hanımın bedenine indirgmeden bir üst perdeden tahlil etmektedir. Dönemin önemli bir devlet başkanı olan Sebe Melikesi, Allah'a iman eden Süleyman karşısında küçük duruma düşürülmekte; Allah'ın kuluna verdiği hakimiyet karşısında şaşırmakta ve bütün bunların esas sahibi olan Allah'a boyun eğmektedir (Bk. Mukâtil b. Süleyman, 2002: III/ 309; Mâtürîdî, 2005: VIII/ 120; İbn Kesîr, 2000: X/ 411). Dolayısıyla muazzam bir

medeniyetin eseri olduğu anlaşılan bu köşkün (İbn Âşur, 1984: XIX/ 275) girişindeki düzenek, Süleyman'ın saltanatının yüceliğini, melikenin sahip olduklarının değersizliğini ortaya koymak içindir. Bu da tevhidin ve nübüvvetin ispat edilmesi için gerçekleştirilmiştir (Râzî, 1981: XXIV/ 201). Dolayısıyla ayetlerin tefsiri mahiyetinde söz konusu edilen hususlar, ayetin verdiği mesajla uyuşmadığı gibi Kur'an'ın bütününde ortaya konan mahremiyet alanına ilişkin hassasiyetle de çelişmektedir.

SONUÇ

Henüz ilk insanın yaratılması serüveninde örtünmeyi sağlayıcı elbisenin yaratılması, konaklama alanının belirlenmesi açısından mekânın koruyuculuğuna atıfta bulunulması mahremiyet açısından dikkate değerdir. İlk insanın çocukları arasında yaşanan cinayet olayında ise gerek bedeninin can emniyetinin sağlanması gerekse öldükten sonra dahi insan bedeninin örtülmesinin konu edilmesi mahremiyet alanının belirlenmesi ve muhafazası konusunda önemli veriler sunmaktadır.

Kur'an ayetleri öncelikle toplum içinde insanın saygın konumuyla yer alabilmesi, yaratılış itibarıyla getirdiği özelliklerin korunması ve toplumun temel yapısı ailenin muhafazası noktasında mahremiyet konusuna özel olarak değer vermektedir. Bu bakımdan tarihi süreç içerisinde toplumu oluşturan fertlerin yaşadıkları birtakım ahlâkî hezeyanlar ve sapmalar reddedilmekte; bu eylemin içerisinde yer alanlar cezalandırılmaktadır. Hz. Lut'un kavmi toplumun ahlaki çöküntüsüne ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Allah'ın meşru kıldığı aile kurumunu bir tarafa itip sadece nefsanî hislerle, fitrata aykırı bir yönelim içinde bulunanlar, toplum olarak helak edilmiştir. Esasında Hz. Âdem'e secde etme emrine uymayarak isyan eden şeytanın "Allah'ın yarattığını değiştirme"yi temel hedefleri arasında sayması, bu bağlamda zikredilebilir. Zira insana bahşedilen yaratılışsal özelliklerini koruması ve buna uygun davranması aynı zamanda Allah'a kulluğun bir gereği olarak değerlendirilmektedir.

İlahi vahye muhatap olan peygamberlerin pek çok konuda bizlere örnekliği söz konusudur. Bu örnekliklerinden biri de mahremiyet alanıyla ilgili gösterdikleri hassasiyet ve özendir. Özellikle Hz. Musa, Hz. Yusuf ve Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem, mahremiyetlerini koruyan ve iffetli tutumlarıyla öne çıkan isimler olmuştur. Mahremiyetin belli bir sınıfa, cinsiyete indirgenmesi din adına doğru sonuca ulaşmamızı engellemektedir. Zira İslam, kadın ve erkek bütünlüğü içerisinde insanı muhatap almakta ve onu sorumlu kabul etmektedir. İnsanın sorumlu olduğu alanlardan biri de kendisine emanet edilen bedenini ve bedenine ait özelliklerini korumasıdır. Bu açıdan Kur'an'ın örnek gösterdiği isimlerin her iki cinsiyete dair örnekler olması önemlidir.

Tefsir kaynakları içerisinde Hz. Davud ve Hz. Süleyman peygamberlerle alakalı İsrailiyyât kabilinden yer alan bazı ifadeler, mahremiyet konusunda peygamberlerin sürdürdükleri temel prensiplere uygun düşmemektedir. Aynı zamanda ayetlerin konuyu farklı bir açıdan ele alarak, bu tarz rivayetlere haklılık kazandıracak veri olmaktan uzak olduğu da açıktır. Bu itibarla, peygamberlerin her birisinin birbirine bağlı halkalar olduğu ve bu halkaların aynı hakikati ısrarla vurguladığı gerçeğine dayanarak, mahremiyet alanının muhafaza edilmesi ve başkalarının mahremiyetlerine saygı duyulması konusunda peygamberlerin önemli örnekler sunduğunu, bu genel hakikatin hilafına söz konusu olabilecek ifadelerin kabulünün mümkün olmadığını belirtmemiz gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayyıldız, M., Alan, S., (2015). Kuran Kıssalarını (Hz. Süleyman ile Belkıs ve Hz. Musa ile Hızır Kıssaları Örnekleme) Hikâye Tekniğiyle Çözümleme ve Şahsiyet Eğitimi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 10/7 Spring 2015, p. 167-178, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8159>, ANKARA-TURKEY.

- Ateş, S. (t.y.). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Buhârî, E. (2000). *Sahîh-i Buhârî*, Arabistan: Dâru's-Selâm.
- Cessâs, E. (1992). *Ahkâmu'l-Kur'an*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Cevherî, İ. (1984). *es-Sihâh Tâcu'l-Luğa ve Sihahu'l-Arabiyye*, Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn.
- Dârimî, E. (2000). *Sünen-i Dârimî*, Arabistan: Dâru's-Selâm.
- Duran, B.N. (2016). Sesin ve Sözü'nün Mahremiyeti, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, s. 145-156.
- Ebû Dâvûd, S. (2000). *Sünen-i Ebî Dâvûd*, Arabistan: Dâru's-Selâm.
- Ezherî, E. (t.y.). *Tehzîbu'l-Luğa*, Mısır: el-Müessetü'l-Mısriyyetü'l-Âmmetü li't-Te'lîf ve'l-Enbâ' ve'n-Neşr.
- Fettahoğlu, S., (2016). Mahrem Namahrem İffet ve Namus Kavramlarının Semantiği ve Kur'an'da Kullanılış Biçimleri, *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 11/5 Winter 2016, p. 269-284, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9330>, ANKARA-TURKEY.
- Fîrûzâbâdî, E. (2005). *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrut: Müessetü'r-Risâle.
- Güllük, İ. (2014). Avret Mahremiyeti Prensipleri Açısından Görüntü, Gerçeklik, Sanal Âlem ve Cinsellik Üzerine Fikhî Bir Analiz. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 23, s. 105-128.
- Günay, İ., (2015). Kur'an-ı Kerîm'de Gençlerin Duygu Gelişimi ve Eğitimi, *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 10/2 Winter 2015, p. 435-460, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7762>, ANKARA-TURKEY
- Halîl B. Ahmed (2003). *Kitâbu'l-'Ayn*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Huvvârî, H., (1990). *Tefsîru Kitâbillâhi'l-Azîz*, Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî.
- İbiş, F., (2016). Kadına İndirgenen Mahremiyetten İnsan Merkezli Mahremiyet Algısına. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, s. 205-212.
- İbn Âşûr, M., (1984). *et-Tahrîru ve't-Tenvîr*, Tunus: Dâr-u Sahnûn.
- İbn 'Atiyye, E., (2007). *el-Muharraru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*. Katar: Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye.
- İbn Ebî Hâtîm, H., (1997). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, Riyad: Mektebetu Nizâr Mustafa el-Bâz.
- İbn Fâris, E., (t.y.). *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*. b.y.: Dâru'l-Fikr.
- İbn Kesîr, E., (2000). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*. Kahire: Mektebetü Evlâdi's-Şeyh li't-Türâs.
- İbnu'l-'Arabî, E., (t.y.). *Ahkâmu'l-Kur'an*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Kılıç, E., (2018). Aile ve Din Bağlamında Kurandaki Mahremiyet Tasavvuru, *Journal of Analytic Divinity*, cilt: 2, sayı 1, s. 54-82.
- Kurtubî, E., (2006). *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Martı, H., (2009). Hz. Peygamber'in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti, *Marife yıl: 9, sayı: 2*, s. 9-23.
- Mâverdî, E., (t.y.). *Tefsîru'l-Kur'an: en-Nüketü ve'l-Uyûn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

- Mâtürîdî, E., (2005). *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî-*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Mevdûdî, E., (1991). *Tefhîmu'l-Kur'an*. (trc. Muhammed Han Kayanî v. dğr.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Mukâtil B., Süleymân (2002). *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. Beyrut: Mu'essesetu't-Târîhi'l-'Arabî
- Müslim, E., (2000). *Sahîh-i Müslim*. Arabistan: Dâru's-Selâm
- Nesâî, E., (2000). *Sünen-i Nesâî*. Arabistan: Dâru's-Selâm
- Râzî, E., (1981). *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî -Tefsîru'l-Kebîr Mefâtihu'l-Gayb-*. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Reşid Rızâ, M., (1947). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Hakîm*. Kahire: Dâru'l-Menâr.
- Sa'lebî, E., (2004). *el-Keşf ve'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l-'İlmiyye.
- Suyûtî, C., (1971). *el-İklîl fî İstinbâtü't-Tenzîl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.
- Şahin, N.Z., (2016). Mahremiyet Alanı Olarak İnsan Bedeni, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, s. 157-173.
- Şentürk, M., (2016). Kur'ân'da Beden Mahremiyetini İfade Eden Temel Kavramlar, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, s. 101-115.
- Şimşek, S., (2012). *Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Tabatabâî, S., (1997). *el-Mizân fî Tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemî'l-Matbûât.
- Taberî, E., (2001). *Tefsîru't-Taberî Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru Hicr.
- Tabersî, E., (2005). *Mecma'u'l-Beyân*. y.y.: Dâru'l-Ulûm.
- Tirmîzî, E., (2000). *Sünen-i Tirmîzî*. Arabistan: Dâru's-Selâm.
- Uğur, H., (2011). *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı Kur'an'ın Tevrat'ta Tasdik Ettiği Konular*. Bursa: Emin Yayınları.
- Yazır, E., (1979). *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım.
- Zemahşerî, E., (2009). *Tefsîru'l-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*. Beyrut: Dâru'l-Marife.